VITT. EMANUELE

13-17. d. 62

Digitized by Google

Digitized by Google

DE LITERIS CANONICIS DISSERTATIO.

Digitized by Google

Digitized by Google

PHILIPPI PRIORII DE LITERIS CANONICIS DISSERTATIO,

CUM APPENDICE

DE TRACTORIIS ET SYNODICIS.

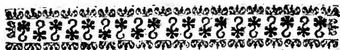
PARISIIS,
Apud LUDOVICUM BILLAINE,
in Palatio Regio.

M. DC. LXXV.
CUM PERMISSU.

Digitized by Google

Laurentius Bulbul emit.

Digitized by Google

PHILIP. PRIORIUS

LECTORI.

NNI ſunt quatuordecim, LECTOR, quibus abſens, & in extremis Regni finibus, vitam agens privatam, non tamen obſcuram; te vix ſemel publice allocutus ſum, neque in editis jam lucubrationibus ſatis amplam conſilii mei reddendi occaſionem adeptum me exiſtimavi. Nunc vero in vrbem quaſi poſtliminio

reverſus, ſtudiorum & inſti-
tuti mei rationem aliquam
reddere tibi pro conſuetudi-
nis imperio, omnino neceſ-
ſarium duxi. In illo quidem
ſeceſſu, quamquam acerba
omnia expertus ſum, nihil
tamen acerbius viſum eſt,
quam ab amicorum ſocieta-
te divelli: & maxime ſuaviſ-
ſimo literarum contubernio,
quarum in caſtris merueram,
& quibus omne anteactæ vi-
tæ tempus impenderam.
Hæc & alia quamplurima,
quibus me fortuna hinc &
inde exercuit, Chriſtiana
nobilitate facile identidem
concoxi: & ſi quid otii nan-

ciſci potui, cum mea qualicumque ſuppellectile libraria, illud fallere, nec eo ſegniter abuti conatus ſum. Ac cum ab ineunte ætate, antiquitatis maxime, rerumque Eccleſiaſticarum vehementi ſtudio flagrarem, ea mihi ſedulo comparanda propoſui adjumenta, quæ ad aſſequendam cognitionem aliquam vſui eſſe, aut ad id conferre putavi: in eo haud male collocatam operam arbitratus, ex quo doctior evadere, & veterum Chriſtianorum mores, in ea quam nunc profiteor vivendi ratione, exprimere poſ-

ſem. Liberalibus primum ſtudiis & bonis artibus incumbentem, Theologiæ majeſtas ad ſe rapuit; tum Mathematica, quæ me grata compede vinctum, diu retinuit. In iis omnibus, quantum profecerim, neque tua intereſt, neque etiam meum eſt dicere. Linguarum deinde cognitionem ſummopere neceſſariam cum probe noſſem, iiſdem impigre incumbere cœpi; tum vt difficiliora veterum loca facilius intelligerem, eorumque ſenſum haurirem ab ipſis fontibus; tum maxime, quod multos qui ad cælum

vſque extolluntur, his deſtitutos auxiliis, in fœdiſſimos errores prolapſos eſſe animadverterem. Hac ope fretus, veterum Patrum ſcripta, Conciliorum canones, & hiſtoriæ Eccleſiaſticæ ſcriptores aggreſſus ſum: eo tantum conſilio, vt memetipſum inſtruerem, & ad priſtinum religionis Chriſtianæ nitorem, mores meos exigerem. neque enim hiſtoria vel ſomniando mentem vnquam ſubierat. Sentiebam optime arduum eſſe de rebus ejuſmodi ſeriem contexere, & omnibus probari, tot difficillimas quæ-

ſtiones explicare, inter ſe vt plurimum pugnantes, & iis qui in partes ſeceſſerunt, omnino placere; quod nemini ad hanc vſque diem contigit, nec vlli, niſi ad invidiam felici, contingere poteſt. Non eas etiam eſſe vires meas intelligebam, & aliis hanc clavam lacertis committendam arbitrabar: animum tamen non deſpondi, plenis, vt aiunt, velis; aliquando rudentes laxavi, ſtilo liberius indulſi, eoque demum deducta res eſt, vt inter ſchedas & libellos opiſtograghos, multorum etiam voluminum hiſtoriam de re-

bus Ecclesiasticis numerarem. Quod autem summis belli ducibus contingere accepimus, vt copias in statiuis habeant, quibus vti possint, si quæ rei bene gerendæ se obtulerit occasio. Commentarios veluti spongiæ incumbentes in seposito habui, quibus ea postmodum facta est accessio, vt in ingentem molem opus excreverit. An vero quod votorum meorum summum est, opus istud in lucem erumpat, θεῶν ἐν γούνασι κεῖται. Tot quippe me difficultatibus circumquaque obseptum intueor, vt de editio-

Digitized by Google

ne deſperem, niſi ſummus rerum omnium moderator Deus, pro ſua inexhauſta bonitate, rei perficiendæ modum nobis ſuppeditet; cui vni in ſolidum debemus, ſi quidquam boni præſtare poſſumus. Dum vero occaſionem illam opperior, hanc de Canonicis Literis, ſive Formatis Diſſertationem, quaſi in anteceſſum dare, neque inutilem, neque tibi ingratam fore ratus: eam boni conſulturum te mihi pollicitus ſum. Ex hac porro, ſi quid ſplendoris in Eccleſiam & in religionem vtilitatis, redundare intellexe-

ro, a me alia quædam ex eadem antiquitate petita ſperare poteris, quæ ſi non omnibus, ſaltem eruditis, ac tibi potiſſimum haud aſpernanda fore confido. Veterum quippe Conciliorum canones diligenter expendens, pro eo quo in religionem & literas amore inflammatum me ſemper profeſſus ſum, in privatos vſus nonnulla obſervavi, quæ ad priſcos Eccleſiæ ritus plurimum faciunt, & Chriſtianam rem magnopere illuſtrant. Neque a me hæc eo conſilio dicuntur, vt mihi plus æquo tribuam, & anti-

quitatis arcana intimosque recessus penetrasse me existimem ; sed vt in iis mediocriter versatum esse me agnoscas. Nihil enim mihi vindico præter amorem literarum, & sincerum religionis cultum, in quo sane a nullo me vinci vnquam patiar. In hac vero de Literis Canonicis Dissertatione, si alicubi errasse me animadvertas, Lector; non majorem a te moderationem ea postulo, quam in aliorum reprehendendis erroribus adhibere me perspicies. Si quis enim arguendus erit, id honorifice præstabo, nec
Digitized by Google

inclementius quidquam a me proferetur, quamvis ea plerumque vulnera occurrant, quæ nisi acriter pungas, adhibito etiam cauterio, vix sanare possis. Pudorem non ita nobis periisse velim intelligas, vt ventosam quorumdam jactantiam imitemur, qui nihil se nescire credunt, & extra omnem erroris suspicionem, cæterosque Thrasonico fastu despiciunt, & adunco naso suspendunt. Humanum nihil alienum a nobis putamus; illudque a te postulamus, vt priusquam judicium feras, æquis lancibus

omnia ponderes, ne forte erubescas, si a sententia, sive ex præjudicio, sive pro cupiditate lata, tibi aliquando fuerit recedendum.

Digitized by Google

SYLLABUS RERUM

QUÆ IN HAC DISSERTATIONE CONTINENTUR.

Digitized by Google

XIII.	*Literæ communicatoriæ.*
XIV.	*Literarum commercium & distinctio.*
XV.	*Nomen & nota literarum.*
XVI.	*Episcopi canoni subditi, & de sigillo,* &c.
XVII.	*Formatæ, vnde sic dictæ.*
XVIII.	*Quid vere sit Formata.*
XIX.	*Illud asseritur & certissime probatur.*
XX.	*Vitanda quorumdam interpretatio,*

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

XLI. *Canones istud evincunt, &c.*

XLII. *Pontifex Rom. jus suum dandi literas cum aliis Episcopis communicat.*

XLIII. *Sine literis Episcopi non habiti Episcopi, & Monachi.*

XLIV. *Lex Justiniani Imperatoris.*

XLV. *Literarum usus alius & amplitudo.*

XLVI. *Forma literarum, &c.*

XLVII. *Petitur ex Concilio Nicæno I.*

Digitized by Google

Digitized by Google

SYLLABUS APPENDICIS.

1. *DE Tractoriis & Synodicis consulto hic agi proponitur.*
2. *Alia literarum genera reprobantur.*
3. *Tractoriæ explicantur.*
4. *Alia obiter & aliud agendo.*
5. *De eadem re adhuc.*
6. *Defensio Garsiæ Loaysæ.*
7. *Confessoriæ.*
8. *Tractoriarum nomen & origo.*
9. *Quæ sint Tractoriæ.*
10. *A quibus datæ.*

Digitized by Google

Digitized by Google

21. *Literæ concessa ab Episcopis, suis Vicariis.*
22. *Pœnitentium literæ.*
23. *Rejiciuntur alia literarum genera, tum ex Jure Civili, tum ex usu Ecclesiæ.*
24. *Synodicæ.*
25. *Synodicæ aliquando Tractoriæ.*
26. *Exemplum e Sozomeno.*
27. *Singulares non erant.*
28. *Oratio Synodica, alia a litera Synodica.*
29. *Synodica Concilii Parisiensis I. ad Orientales Episcopos, & de Paschalibus literis.*

Digitized by Google

30. *Constantini M. Synodica de Paschate, & obiter de Calendario.*

PHILIPPI

Digitized by Google

PHILIPPI PRIORII
DISSERTATIO
DE
LITERIS CANONICIS.

I. I continua morum probitate & non interrupto rerum vſu, eccleſiaſticæ diſciplinæ ſeveritas ad nos vſque pura & illibata perveniſſet, ignota forent tot quæſtionum ænigmata, quæ & ſtudioſorum torquent ingenia, & non ſine magna plerumque contentione diſcutiuntur, Qui fieri enim poſſet;

vt vel levis dubitandi occaſio in explicandis antiquis ritibus occurreret, ſi ritus ipſi remanerent, ſi nobis pura & integra religionis Chriſtianæ diſciplina aſſidua eorumdem rituum obſervatione a majoribus noſtris tradita eſſet? Quum tamen non leves apud eruditos rerumque eccleſiaſticarum gnaros controverſiæ agitentur, & ab ipſis religionis ſanctiſſimæ incunabulis, ſive calamitatum, quas graves quidem experta eſt, magnitudine, priſtinæ diſciplinæ vehemens ardor deferbuerit; ſive proclivi & innata ad deteriora propenſione, elanguerit facilè alacritas illa Chriſtianorum peculiaris, quæ adverſarios toties in admirationem rapuit: inde

factum putem vt antiquos ritus ſuperiorum temporum naſcentiſque Eccleſiæ leges expendenti tot ſuboriantur difficultatum labyrinthi, quarum intricata ac perplexa diſquiſitio, ad alia properantes ſoleat retardare. In eo quippe verſantur errore poſteri, in quem majorum ſuorum negligentia prolapſi ſunt; in eas ſcilicet tenebras delati, quæ non aliunde quam ex recta vivendi ceſſatione, & ſpreta obſervatione divini cultus provenire videntur. Non defuerunt equidem variis temporibus viri docti, quorum vigiliis & lucubrationibus debemus, vt dubiis quibuſdam lux allata ſit, explicati ſint canones alias obſcuri, quæſtiones difficillimæ non ſine eruditionis

laude diligenter excussæ & examinatæ videantur. Adhuc tamen post tantam messem & in vberrima doctrinæ segete spicilegium quoddam restat. Et sane fieri nequit, vt in tam ampla materia rerumque gravissimarum varietate, innumeræ non sint difficultates & salebræ, quæ aut oculos fugiant, aut hominis quantumvis eruditi captum soleant superare. Quis enim, prætermissis aliis quæstionibus, de Literarum Canonicarum vsu & ratione apud majores nostros certo pronuntiare possit? aut quis antiquos canones de iis satis luculenter locutos audeat affirmare? Quis etiam scriptorem vllum pro ea qua par est diligentia in hanc vsque diem de iisdem
Digitized by Google

egisse prædicaverit, nec obiter aut aliud agendo factum, aut segniter? Et vero quis nescit posteriorum temporum vsu contigisse, vt mutatione primum levi, ac sensim postea abierint in desuetudinem audacia intolerabili? Hæreticorum hac in re technas & artes non attingo, qui nervos omnes contendere vbique visi sunt, vt aut rem tam salubrem ac tam laudabilem penitus tollerent, aut pro nutu ac cupiditate corrumpere niterentur. Eò tandem deducta res est, sive propter difficillima Ecclesiæ tempora, sive hominum negligentia, vt levia quædam antiquitatis illius vestigia nobis solum remanserint, & tanta quidem caligine adumbrata, vt vix

agnoſcantur ; & haud facile ſit aſſequi , etiam eruditioribus, quid in hoc certo tenendum, quid ſtatuendum. Cum eruditos aliunde frivolis quibuſdam quæſtionibus , ac nugatoriis argumentis tempus omne impendere animadverterem , purioris doctrinæ & ſublimioris Criticæ ſtudia negligere , nec multum , vel ſane parum , curare quid religioni Chriſtianæ debeant : Peſſimum factum , inquam , itane religionis cultus negligetur ? itane ſæcularibus ſtudiis homines ſe devovebunt, & plerumque noxiis, vt pro vera eruditione fumos ſectari velint , & quod Ixioni contigit , vmbram pro vero corpore amplectantur ? Quid enim proderit iis operam ſtudiis

inſumere, ex quibus nec doctior, nec melior evadas? Quid varia & multiplici rerum cognitione mentem obruere, niſi ad religionem in qua nati ſumus, cujus auctor & conſervator eſt Chriſtus, animum ſerio appellamus; niſi ſi quid in nobis eſt ingenii, eo vigiliæ omnes ſpectent, & noſtræ tendant lucubrationes, vt quantum in nobis ſitum eſſe poterit, illius amplitudini ac ſplendori velificemur? Quæ cum apud me identidem reputarem, ſubiit animum cogitatio, me rem neque Deo ingratam, neque religioni inutilem præſtiturum, ſi quæſtionem alioquin obſcuram clare omnium oculis ac velut in theatro exponerem, & quid de hac ſentien-

Digitized by Google

dum perſpicue certiſſimis & ex antiquorum penu depromptis teſtimoniis docerem.

II. Ne vero in difficillima quæſtione explicanda ſtudioſorum animos multiplici rerum cognitione & confuſo dicendi ordine obtundamus, enitar totis viribus vt in tam ampla materia clare & perſpicue Canonicarum Literarum originem, varios vſus, ac cætera denique ejuſdemmodi docuiſſe nemo diffiteatur.

III. Ac primum quidem obſervandum venit Canonicas Literas apud Græcos ſcriptores genus omne literarum teſtimonialium, comprehendere, qua ratione apud Latinos Formatarum nomine religionis Chriſtia-

næ quælibet teſtimonia continentur. Sunt autem Formatæ ſive Canonicæ Literæ, teſtimonia quædam certiſſima fidei illius cui conſcribebantur, quique eas deferebat. Hæ quippe commendationem vt plurimum continebant, ac ſi is cui tradebantur, pecunia, conſilio, aut quavis ope indigeret, aderant ſtatim fratres, ipſiuſque neceſſitati ſubveniebant. Quod non ſine magna cautela obſervatum eſt, variis quidem temporibus. Metropolitani quippe erat expendere ac diligenter examinare ne ejuſmodi literæ juſtam forte non continerent petitionem. Alexius Ariſtenus ad can. 9. Concilii Sardicenſis de Epiſcopis qui ad Coepiſcopos ſive Metropolitanos

Digitized by Google

quosdam mittunt literis commendatitiis munitos, refert, Metropolitanum oblatas sibi Diacono literas examinare, μήποτε οὐ δικαίαν τὴν αἴτησιν ἔχωσιν. atque vbi illas probaverit, suis commendatitiis literis portitorem illum Diaconum adjuvabit, efficietque vt in aula degentes Episcopi Diacono opem ferant, καὶ οὕτω μετὰ τὸ δοκιμάσαι ταύτας, γράμμασιν αὐτοῦ καὶ συστατικαῖς ἐπιστολαῖς τὸν ἀποστελλόμενον ἐνισχύσει. . . . καὶ ἀξιώσῃ τοὺς μετὰ τοῦ βασιλέως διάγοντας ἐπισκόπους ἀντιλαβέσθαι τοῦ διακόνου. Non aliter in Concilio Eliberitano can. 58. *Placuit vbicunque, & maxime in eo loco, in quo primæ cathedræ constitutus est Episcopus, vt interrogentur hi qui communicatorias literas tradunt*, &c. Commu-

nicatoriæ literæ ſunt Formatæ; & qua de cauſa ita vocentur, docebimus. Quoniam vero variis de cauſis, nec vna ſemper ratione conceſſæ ſunt, earumdem variæ conſtituuntur ſpecies, de quibus ſigillatim in hac Diſſertatione agendum.

IV. Quod ad originem ſpectat, non adeo certa res eſt, cum tamen certiſſimum ſit, earum vſum ſervatum fuiſſe in ipſis religionis noſtræ primordiis. Ex admirabili ego Patrum noſtrorum erga invicem charitate profectum crediderim, vt Clericis laiciſque, ſi peregre proficiſci contingeret, ſi res aut eccleſiaſticæ, aut privatæ poſtularent, ſi vitæ purioris aut doctrinæ ſplendore eſſent ſpecta-

biles, concederentur illa testimonia, quorum beneficio, apud exteros fratrum necessitas sublevaretur, & salva Ecclesiæ disciplina aleretur concordia, & pacis animorumque consensio. Illud abunde testatur Optatus Milevitanus lib. 2. adversus Parmenianum. *Damàsus,* inquit, *cum quo nobis totus orbis commercio Formatarum, & una communionis societate concordat.* Sanctus quoque Augustinus multis in locis, & maximè epist. 163. loquens de Eleusio & sociis. *Hic primo asserere conatus est*, inquit, *ubique terrarum esse communionem suam. Quærebam utrum epistolas communicatorias quas Formatas dicimus, possent quo vellent, dare.* Literarum igitur Formatarum opera communica-

tio, sive consortium concedebatur; & qui hisce literis destitutus peregrinabatur, auxilium non modo nullum sperare poterat, sed nec Christiani convivii, seu sacræ synaxeos particeps esse poterat: quod suo loco inferius multis demonstrabimus.

V. Quis non miretur majorum nostrorum ardorem zelumque religionis purissimæ, qui egenis subsidium tanta sedulitate impertiebantur, & Ecclesiæ ejusdem societatem illa veluti tessera, comprobabant? Illud est quod innuit Tertullianus de præscriptionibus adversf. hæref. cap. 20. *Sic omnes*, de Ecclesiis loquitur, *prima, & apostolicæ, dum vna, omnes probant vnitatem: dum est illis communica-*

Digitized by Google

tio pacis, & appellatio fraternitatis, & contesseratio hospitalitatis: quæ jura non alia ratio regit, quam ejusdem sacramenti traditio. Christianis vero non solum id hospitii jus vsurpatum fuisse, sed etiam ab ethnicis, evincunt eorum ritus, quibus inter privatos, atque etiam inter populos & civitates, illud amicitiæ jus colebatur: inde apud ipsos προξενία, sive publicum hospitium, & ἰδιοξενία, sive privatum hospitium. Illius amoris nota erat tessera, quæ in duas partes frangebatur, quarum vnam hospes retinebat, alteram vero amico dabat. Unde Iason apud Euripidem symbola seu tesseram liberali manu largiebatur in Medea.

. . . ὡς ἕτοιμος ἀφθόνῳ δοῦναι χερὶ,

ξένοις τε πέμπειν σύμβολα. . . .

VI. Ad quem locum Scholiastes Græcus : οἱ ἐπιξενούμενοι τισὶν ἀστράγαλον κατατέμνοντες, θάτερον μὲν αὐτοὶ κατεῖχον μέρος, θάτερον δὲ κατελίμπανον τοῖς ὑποδεξαμένοις· ἵνα εἰ δέοι πάλιν αὐτοὺς ἢ τοὺς ἐκείνων ἐπιξενοῦσθαι πρὸς ἀλλήλους, ἐπαγόμενοι τὸ ἥμισυ ἀστραγάλιον, ἀνενεοῦντο τὴν ξενίαν. hoc eſt : *Peregrini teſſeram confringentes aliam partem ſervabant, alteram vero hoſpitibus ; ut ſi iterum ſe ſe invicem inviſere contingeret, aut aliquem ex liberis, mediam illam teſſeram exhibentes, hoſpitalitas renovaretur.* Teſſera nimirum illa dicebatur hoſpitalis teſſera ſive pignus, quo qui muniti erant, laute excipiebantur. Tritum illud eſt Plauti in Pœnulo act. 5.

A G. *Si quidem Antidamæ De-*

marchi quæris adoptatitium, ego sum ipsus quem tu quæris. POEN. *Hem quid ego audio?*

AG. *Antidamæ gnatum me esse.* POEN. *Si ita est, tesseram conferre si vis hospitalem, eccam attuli.*

AG. *Agedum huc ostende. est par probe, nam habeo domi.*

POEN. *O mi hospes, salve multum; nam mihi tuus pater,*
pater tuus ergo hospes Antidamas fuit:
hæc mihi hospitalis tessera cum illo fuit.

AG. *Ergo hic apud me hospitium tibi præbebitur.*

Tam arcta vero erat necessitudo quæ per hospitalitatem interveniebat, vt qui jus hospitii violasset,

laſſet, teſſeram illam confregiſſe diceretur. Idem Plautus in Ciſtell. rem explicat.

Abi quærere vbi tuo jurejurando
ſatis ſiet ſubſidii:
Hic apud nos jam, Alceſimarche,
confregiſti teſſeram.

VII. Apud ethnicos igitur jus hoſpitii ſervatum, legeſque latas vt peregrini humaniter exciperentur, nullus dubitare poteſt: Eſt tamen aliquid magis adhuc attendendum. Cum enim Chriſtianos animadverterent Gentiles in ea dilectione totos eſſe, illud officii genus, in quo a Chriſtianis ſane vincebantur, poſtmodum æmulari conati ſunt, ſive vt fucum facerent & impoſturam, ſive vt ſimulata caritate parum cautos ad ſe allicerent,

Digitized by Google

De Juliano Imperatore nullus eſt dubitandi locus. Cum Julianum dico Auguſtum, monſtrum odio in Chriſtianos quam maximo, fraude, impoſtura & impietate ſumma conflatum dico. In admirationem rapiebatur ſceleſtus apoſtata ob ingentem animi vim & curam quam de peregrinis ſuſcipere conſueverant Chriſtiani, illudque ſtatim officii genus imitari ſtatuit, vt virus ſuum callidius inſtillaret periculoſiuſque. Id verbis ampliſſimis teſtatur Gregorius Nazianzenus orat. 3. quæ prima eſt in Julianum: ἔτι δὲ καταγώγια πήξασθαι καὶ ξενῶνας· ἁγνευτήριά τε καὶ παρθενῶνας καὶ φροντιστήρια, καὶ τὴν εἰς τοὺς δεομένους φιλανθρωπίαν, τήν τε ἄλλην ὁπόση, καὶ τὴν ἐν ἐπιστολιμαίοις συνθήμα-

σιν, οἷς ἡμεῖς ἐξ ἔθνους εἰς ἔθνος τοὺς χρῄζοντας παραπέμπομεν· ἃ δὴ καὶ μάλιστα τῶν ἡμετέρων εἶχε θαυμάσας. hoc eſt : *Diverſoria inſuper & hoſpitia conſtruere, pudicas item domos, monaſteria, & virginum ſocietates, humanitatemque ſimul erga pauperes, aliamque quamlibet ſitam in Epiſtolis Commendatitiis, quibus egenos de gente ad gentem migrantes communire ſolemus ; quæ maxime in nobis mirabatur.* Ac ne quis Gregorii Nazianzeni fidem elevare nitatur, a quo licet pio & chriſtiane erudito diſſentire velle teſtantur plerique, male feriati homines, in iis quæ Julianum ſpectant, rem de qua agimus ex aliis vt diſcant, conſilium damus. Quæ affert Nazianzenus, fere ad verbum habet Paulus

Diaconus hiſt. miſc. l. 11. de Juliano ipſo: Julianum quippe ait præcipue zelatum fuiſſe notas literarum Epiſcopalium, quibus peregrinos commendare conſueverant Chriſtiani, qui vbique magno amoris teſtimonio excipiebantur, & tanquam amici, harum literarum teſtimonio & adminiculo. Julius Pollux in Chronico idem ferme his verbis Julianus plebem decepturum ſe arbitratus, Chriſtianorum beneficentiam æmulari finxit, adeoque hoſpitiis & pauperum diverſoriis neceſſaria præbere imperabat, Syſtaticaſque Literas conſcribere nitebatur, cæteraque pietatis officia adimplere: illud enim probat epiſtola quam ad Arſacium miſit Græcorum in

Galatia Episcopum. Ἰουλιανὸς τοὺς
δήμους ἀπατᾶν οἰόμενος, τὰς χριστια-
νῶν εὐποιίας μιμεῖσθαι καθυπεκρίνατο·
διὸ ξενῶσι καὶ πτωχείοις χορηγεῖσθαι προσ-
έταττε καὶ τὰς συστατικὰς ἐπιστολὰς ἐσπού-
δαζε γράφεσθαι, καὶ τὰς λοιπὰς εὐσε-
βείας ἤθελε γίνεσθαι· δηλοῖ δὲ τοῦτο ἡ ἐπι-
στολή, ἣν πρὸς ἀρσάκιον τὸν ἀρχιερέα
τῶν ἐν γαλατίᾳ ἑλλήνων ἐπέσταλκεν.
Refertur hæc epiſtola tota a So-
zomeno lib. 5. c. 16. hiſt. Eccleſ.
pag. 68. edit. Græcæ Roberti Ste-
phani, verbiſque multis idem re-
fert ac Gregorius Nazianzenus,
additque: οὐχ ἥκιστα δὲ ζηλῶσαι λέ-
γεται τὰ συνθήματα τῶν ἐπισκοπικῶν
γραμμάτων, οἷς ἔθος ἀμοιβαδὸν τοὺς ξέ-
νους ὁποιδήποτε διϊόντας, καὶ παρ' οἷς ἂν
ἀφίκωνται πάντως κατάγεσθαι, καὶ θερα-
πείας ἀξιοῦσθαι, οἷά γε γνωρίμους καὶ
φιλτάτους διὰ τὴν τοῦ συμβόλου μαρ-

τυείαν, ταῦτα διανοούμενος ἐσπούδαζε τοὺς ἑλληνιστὰς προσεθίζειν τοῖς τῶν χριστιανῶν ἐπιτηδεύμασιν. hoc est: *Maxime vero imitatus esse dicitur tesseras literarum Episcopalium, quibus mos est peregrinantes se invicem undequaque excipere, & humaniter tractare, quasi notos & amicos, propter illud tesseræ signum. Illud autem agens nitebatur Græcos, seu Gentiles Christianorum institutis assuefacere.* Sed evidentius nunquam patebit quo amore peregrinantes Christiani sibi invicem aderant Literarum Canonicarum beneficio, quam ex iis quæ Lucianus Theonino dente, ac tanquam hostis infensissimus, refert, de Peregrino ad Cronium, cujus historiam non ab re erit paucis attingere, quoniam ad institu-

tum nostrum magnopere facere videtur. Peregrinus itaque, vt paucis absolvam, Philosophus fuit, & γραικὸς ἐπιθέτης, impostor revera ac profligatissimus nebulo, qui tanquam Proteus formas omnes induebat, vt notarunt scriptores etiam profani non ignobiles, Gellius lib. 12. Noct. Attic. & Ammianus Marcellinus lib. 29. & ad quodlibet scelus patrandum paratum se proponebat. De scelerato illo Peregrino merito illud vsurpare possumus, quod de Proteo suo testatur Homerus Odyss. δ. qui vel maris antra profunda noverat, vtpote qui Neptuni famulus: . . . . . ὅςε θαλάσσης πάσης βένθεα οἶδε ποσειδάωνος ὑποδμώς. . . . .

Scelerum omnium graviſſimorum reus, patrium ſolum vertere propter ſuam immanitatem & vitæ turpitudinem coactus eſt. Tandem cum eſſet rerum omnium egenus, gentes ſtatim omnes ac nationes animo luſtrare cœpit, vt aliquam ſibi eligeret in qua ſedem figere poſſet, ſibique ad vitæ neceſſaria cuncta ſuppeditarentur. Gentem vero nullam Chriſtianis parem proſpexit, apud quos peregrinantes tanta humanitate & amore tam ſincero exciperentur, maxime ſi ejuſdem eſſe religionis certo conſtaret. Ad eos igitur ſtatim confugit, Chriſtianam religionem velle ſe amplecti fingit, & omni aſſeveratione confirmat. Nec diu cunctan-

dum rati majores noſtri in homine non de nihilo, & de quo magna ſpes jam erat concepta, Baptiſmo initiatum exponendis ſacris libris præponunt, in quo ſatisfacere conceptæ de ſe opinioni apud nonnullos videbatur: atque vt erat ad ſimulationem egregie compoſitus, libellos quoque propoſuit, quo facilius fraudem ſuam tegeret. Eo autem impietatis devenit, vt tacite cum gentilibus quibuſdam ageret, eo fine, vt quaſi religionis Chriſtianæ poſtulatus ac deprehenſus in carcerem detruderetur. Quis interim gemitus & ſuſpiria exprimere poſſet, quibus carcerem illum & Peregrini calamitatem deflebant Chriſtiani? Quanta cura & ſollicitudine

omnia non modo ad vitam neceſſaria adjumenta ad copiam vſque pro more gentis adminiſtrata ſunt ? ſed & ſolatii genus omne quanto ſtudio adhibitum eſt ? Videres impoſtorem in carcere quaſi Apoſtolum de catenis gloriantem, & accedentes vndique homines qui dolorem ſuum qua poterant ratione, teſtarentur. Emicabat hoc in caſu quid poſſet Chriſtiana caritas, cum eſſet nemo, qui ſtipem ſuam non conferret vt ex illo carcere Peregrinus eximeretur. Eum opibus abunde omnes cumulabant, & votis acclamationibuſque proſequebantur. καὶ δὴ καὶ τῷ περεγρίνῳ πολλὰ τότε ἧκε χρήματα, παρ' αὐτῶν ἐπὶ προφάσει τῶν δεσμῶν. *Et ſane*, inquit Lucianus,

magnæ opes Peregrino afferebantur tunc ab ipsis, illo carceris obtentu. Ac quoniam non iſta ſerio, ſed fraudulenter & per ſummam impietatem gerebantur, a Syriæ Præſide, cum quo conſilium iniverat, carcere ejicitur, nummorum plenus, quos ſua impoſtura & æruſcatione corraſerat. Et quod mirari nemo ſatis poſſit, nolentem mortemque fictitia illa perſona appetentem Præſes liberaſſe viſus eſt! Patriam hoc ludo peracto repetiit ditiſſimus, & ſecundam peregrinationem inſtituit, qua & opes Chriſtianas ſua ſimulatione affligeret, gentemque tam pie credulam nationibus vniverſis deridendam proponeret. Verum de ſpe ſua decidit, nec felicem

satis successum habuit, perinde ac in prima peregrinatione, aperta nimirum & propalata ejus impietate. Tunc vero animi dubius, & anxius quo exitu infamem vitam tandem finiret, post tot fraudes, personam quam induerat, inaudito facinore exuit, dum publice & solenni concione comburi voluit. Nefariæ vitæ inconstantiam cæterosque errores attexerem, nisi ad demonstrandam Christianorum pietatem erga peregrinos, instituti ratio me revocaret. Si quis plura voluerit, Lucianum legat de morte Peregrini. Secundam scilicet peregrinationem adornavit, in qua fabulam e re sua non bene egit. Ibat, inquit Lucianus, qui & hominis

genium noverat, vtpote qui iiſdem vixit temporibus, & hiſtoriam quam de vivicomburio præſens oculis ſuis viderat, nobis conſcriptam tradidit, ſecundo peregrinaturus, ſatis ſufficiens viaticum in Chriſtianis ſitum eſſe arbitratus, quibus ſtipatus, rebus omnibus affatim munitus erat, & per aliquod tempus eo pacto alebatur. ἐξῄει οὖν τὸ δεύτερον πλανησόμενος ἱκανὰ ἐφόδια τοὺς χριστιανοὺς ἔχων, ὑφ᾽ ὧν δορυφορούμενος, ἐν ἅπασιν ἄφθονος ἦν, καὶ χρόνον μέν τινα οὕτως ἐβόσκετο.

VIII. Qua de cauſa impoſtorem abegerint Chriſtiani, ſi Lucianum audiamus: ideo ejectum videbimus, quod in religionem flagitium quoddam perpetraverat. Contigit enim ipſi, vt opi-

nor, inquit Lucianus, illis vetitum quidpiam comedere. παρανομίσας τι καὶ εἰς ἐκείνους, ὤφθη γάρ τι ὡς οἶμαι ἐσθίων τῶν ἀπορρήτων αὐτοῖς. Revera ideo expulſus, quod ejus fraudes detegerentur; etſi veriſimile ſit aliquid ipſum ex idolothytis, ſanguine & ſuffocato comediſſe, aut etiam ex infanticidio: quod quidem ſcelus facile tunc temporis, quamvis falſo ab ethnicis in Chriſtianos detorquebatur, propter infames hæreticos, qui & a vera fide defecerant, & peſſimis flagitiis ſe ſe contaminabant. Gnoſticos, Carpocratianos, Nicolaitas cæteroſque referre hic eſſet inutile, quorum nimium quam ſatis nota eſt infamia.

Nemo igitur non perſpicit,

quo ſtudio, qua animi alacritate majores noſtri fraternitatis notam & dilectionem alebant, & religionis morumque in eadem fide communionem ſervabant; cum eorum hoſtes infenſiſſimi tam aperte loqui ac ſentire videantur.

IX. Illud vero apud Judæos non minori cura vſurpatum eſt olim, noſtriſque etiam temporibus id eis vſuvenire ſolet. Illius enim amoris ac commercii non levia remanent veſtigia, ſed quod magis ſpectandum, certiſſima in eorum hodiernis ritibus extare argumenta, nemo quantumvis rerum Judaicarum rudis ignorat. Quamvis enim ea gens ſit minime φιλόξενος, ſuiſque vulgo parietibus adſcriptum habeat

Digitized by Google

illud ad hoſpites paræneticum: ביום ראשון ארח ביום שני טורח ביום שלישי ברח או סרח hoc eſt: *Die primo hoſpes, die ſecundo onus, die tertio transfuga aut fœtens*. Laudabilis tamen videtur conſuetudo, qua fit, vt ſi peregrinetur quiſpiam, literarum genus decernant, quod קבוץ vocant. Ubi vero hoc teſtimonio ac teſſera inſtructus ad vrbem aut conventum ſeu ſynagogam accedit, literas exhibet archiſynagogo, hoc eſt, ראש הקהל aut adminiſtratoribus: ac continuo capitatim aliquid indicitur, ſtipemque ſuam omnes conferunt ad ſublevandam peregrinantis neceſſitatem, ſi re aliqua indigeat; aut ſi res exigat, & negotiorum pondus, conſilio operaque præſto ſunt.

Ex his liquido apparet, apud Gentes quæ ſaltem aliquo numero cenſentur, hujus commercii vſum & literarum ſocietatem viguiſſe, vt hoſpitii & fraternitatis jura tuerentur; Chriſtianos vero omni præconio majorem laudem mereri, quibus ſolenne fuit ſummo ſtudio & alacritate fratribus ſuis ac peregrinis adeſſe. Invaluit enim Canonicarum vſus ab ipſis religionis noſtræ primordiis. Quid enim ſæpius a ſancto Paulo inculcatur, quam de fratribus bene mereri, quam de collectis eos admonere? Per Collectas enim nihil aliud proculdubio innuitur, præter capitationem, quæ apud Judæos, vt modo diximus, in vſu habetur, & quam in cœtibus

Christianis fieri quoque præcipit. Cum enim ad Hebræos scribit, Heb. 13. 1. diligenter eos monet vt fraternam dilectionem foveant, vt hospitalitatis sint semper memores; eosque adhortatur eorum exemplo qui Angelos hospitio exceperunt. Addit præterea, meminerint vinctorum, tanquam sint & ipsi simul vincti; & laborantium, tanquam & ipsi in corpore cum sint morantes. Et quod ad rem magnopere conducit, eodem cap. v. 16. *Beneficentiæ*, inquit, *& communionis nolite oblivisci: talibus enim hostiis placatur Deus.* τῆς γὰρ εὐποιίας καὶ κοινωνίας μὴ ἐπιλανθάνεσθε, τοιαύταις γὰρ θυσίαις εὐαρεστεῖται ὁ θεός. Hortatur nimirum vt beneficentiam exerceant, additque aliud,

& quidem magni momenti, vt nimirum in communione christiana & ſocietate ſedulo perſeverent; eoque propoſito præmio, quod ejuſmodi beneficiis & communionis vinculo, Deus propitius redditur. Illa eſt ſcilicet hoſpitalitatis conteſſeratio, & appellatio fraternitatis, de quibus ſupra egimus: illa orbis concordia, Formatarum ope, de qua loquentem adduximus Optatum Milevitanum.

x. Egregium illum amorem laudare videtur in Gaio, Joannes Evangeliſta epiſt. 3. *Cariſſime*, inquit, *fideliter facis quidquid operaris in fratres & eos peregrinos, qui teſtimonium reddiderunt caritati tuæ in conſpectu Eccleſiæ, quos bene faciens deduces digne Deo. Pro no-*

Digitized by Google

mine enim ejus profecti sunt, nihil accipientes a Gentibus. Nos ergo debemus suscipere hujusmodi, vt cooperatores simus veritatis. Ab ethnicis vero, vt innuit S. Joannes, summa erat religio quidquam accipere, & infami consortio se contaminare. Hinc libera vox & christiana Liberii Pontificis Romani apud Theodoritum lib. 2. hist. Eccles. cap. 16. qui ab impio eleemosynam accipere noluit. Missus erat a Constantio Imperatore eunuchus Eusebius, qui ab eodem Imperatore viaticum exilii erogaret, seu ἐφόδιον. Respondit statim Liberius ejus donum respuens tanquam sibi prohibitum: ἄπελθε, πρῶτον γένου χριστιανός. *abi, fac te prius Christianum.* De hac re etiam sanctus

Athanasius ad Solitarios.

XI. Sed quoniam hoc in loco communionis meminit Apostolus, non inutile erit de eadem tantisper disserere. Literæ Canonicæ ideo concedebantur, vt peregrinantes sublevarentur harum beneficio, quod communionis Christianæ, sive etiam communicationis nomine insigniebatur. Atque in eo sita erat illa communio, vt religionis societate fruerentur, & mysteriorum consortio, modo adessent ejusmodi literæ, ex antiquorum Canonum decretis conscriptæ. Qui autem hac ope destitutus, ad iter se accingebat, a fratribus quidem humaniter excipiebatur, ei tamen communionis tantum peregrinæ jure frui lice-

bat, id eſt, quod ad naturæ jura pertinet, ad omne genus ſolatii, ad ea quæ ad vitam erant neceſſaria, benigne & comiter agebatur cum peregrinis; in iis vero quæ ſacramentorum erant, ea ſeveritate procedebant, vt abſque literis penitus ſacrorum communio denegaretur. Erant enim tunc quaſi ſuſpecti; nec ſatis apparebat, an vere eſſent Chriſtiani; aut dubium erat ne criminis aut ſceleris cujuſpiam rei eſſent.

XII. Nihil evidentius in hanc rem afferri poteſt, quam id quod habet Syneſius epiſt. 65. pag. 38. edit. Turnebi, de Alexandro Epiſcopo. ſcripta eſt hæc epiſtola ad Theotimum, (quamvis ad Theophilum perperam affirment non-

nulli) ſcripta, inquam, in cauſa Alexandri Epiſcopi Baſianopolitani in Bithynia. Scribit igitur Syneſius : *Noſti igitur, venerande Pater, quo modo me geſſi, in Eccleſiam eum non admiſi, neque ſacræ menſæ participem feci; domi tamen eundem honorem largitus ſum, qui inſontibus impendi ſolet.* οἶσθα οὖν ὅπως ἐποίησα, πάτερ σεβασμιώτατε· ἐκκλησίᾳ μὲν οὐκ ἐδεξάμην αὐτὸν, οὐδὲ τραπέζης ἱερᾶς ἐκοινώνησα, οἴκοι δὲ ἴσα καὶ τοῖς ἀναιτίοις ἐτίμησα.

In quibus facile eſt obſervare, Syneſium ad peregrinam tantum communionem admiſiſſe Alexandrum Baſianopolitanum. Ac licet ab amicis commendationem continerent literæ, privatæ tantum dicebantur; non autem communicatoriæ, niſi ex

Canonum regulis conſcriptæ, & diligenter examinatæ eſſent. Hinc S. Auguſtinus epiſt. 162. *Unde factum eſt*, inquit, *ut etiam ad nonnullos Donatiſtarum primarios ſcriberemus, non communicatorias literas quas jam olim propter ſuam perverſitatem ab unitate Catholica quæ toto orbe diffuſa eſt, non accipiunt, ſed privatas tantum*. Prohibere merito videtur hic locus, ne commercium ullum cum Donatiſtis interveniat, utpote hæreticis; atque ideo prohibetur, quoniam literarum ope, de quibus loquimur, communicatio illa intercedebat, nec Catholici ejuſmodi literas ſcribere poterant, aut ab iis accipere, ne eorum ſocietate inquinarentur. Adjungendus vero hic locus cum

alio ejuſdem Auguſtini, quem adduximus ex epiſt. 163. vt rei veritas manifeſtius declaretur. Neque omittenda eſt Irenica, quæ a Sozomeno refertur lib. 3. cap. vlt. in qua communicationis mentio fit non vulgaris. Nam Urſacius & Valens S. Athanaſii & veritatis hoſtes infenſiſſimi, pacem cum eo inire videntur, & communionem Eccleſiaſticam poſtulare. ſic autem loquuntur: *κυρίῳ ἀδελφῷ ἀθανασίῳ ἐπισκόπῳ, οὐρσάκιος καὶ οὐάλης ἐπίσκοποι. ἀφορμὴν δὲ εὑρόντες διὰ τοῦ ἀδελφοῦ, καὶ συμπρεσβυτέρου ἡμῶν μουσαίου, ἐρχομένου πρὸς τὴν σὴν ἀγάπην, ἀδελφὲ ἀγαπητὲ, διὰ τοῦτό σε πλέον προσαγορεύομεν ἀπὸ τῆς ἀκυλίας, καὶ εὐχόμεθά σε ὑγιαίνοντα, τὰ γράμματα τὰ ἡμέτερα ἀναγνῶναι. δώσεις γὰρ ἡμῖν θαρ-*

ῥεῖν, ἐὰν καὶ σὺ ἐν τοῖς γράφειν ἀποδῷς ἡμῖν τὴν ἀμοιβήν· γίνωσκε γὰρ ἡμᾶς εἰρήνην ἔχειν μετά σου, καὶ κοινωνίαν ἐκκλησιαστικήν. hoc est : *Domino fratri Athanasio Episcopo, Vrsacius & Valens Episcopi. Occasionem nacti per fratrem nostrum & compresbyterum Musæum proficiscentem ad charitatem tuam, frater carissime, te ab Aquileia multum salutamus, & vt in prospera valetudine, literas nostras legas, precamur. Fiduciam nostram augebis, si & tu rescribendo parem referas gratiam. Agnosce enim nos tecum pacisci, & communione frui Ecclesiastica.*

XIII. Communicatorias ejusmodi literas datas Ruffino a Siricio Pontifice tam certum est, apud nonnullos, quam culpa non vacare Pontificem : conce-

Digitized by Google

debantur quippe hæ literæ, vt monuimus, Catholicis tantum, atque a Catholicis. Ruffinus vero hæreticus iis vtebatur, vt verſionem hæreticam libri Origenis περὶ ἀρχῶν intruderet. Abutebatur nimia facilitate Siricii Ruffinus, quod in adornanda illa verſione bilem movit aliquantiſper S. Hieronymo, vt videre eſt Apolog. 1. adverſus Ruffinum ad Pammachium. Commendatitias fuiſſe has literas facile crediderim, cum enim Aquileiam patriam ſuam peteret Ruffinus, hac teſſera, hoc ſymbolo ſe munierat. Non parum laborat in eo lapſu excuſando Baronius ad an. 397. in quo contra leges Eccleſiaſticas & priſcos Canones, Siricius communio-

nem cum hæreticis non vitavit, iisque, quod turpius, literas tanquam orthodoxis consignavit. Majori fervore ac zelo vsus est laudatus ante a me Liberius, qui Macedonianorum epistolas ideo recipere noluit, quod a partibus Arianorum starent, nec possent ab Ecclesia admitti, vt qui fidem Nicænam violassent. Cum enim oblatæ essent Liberio, vt refert Socrates lib. 4. c. 11. ὁ δὲ αὐτὰς προσδέξασθαι οὐδαμῶς ἐβούλετο· τῆς γὰρ Ἀρειανῶν μοίρας εἶναι, καὶ μὴ δύνασθαι δεχθῆναι ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας ἔλεγεν, ὡς τὴν ἐν Νικαίᾳ πίστιν ἀθετήσαντας. Quod sane κατόρθωμα viro Christiano & Pontifice dignum, Ecclesiasticisque decretis penitus conforme, nemo satis laudare poterit.

XIV. Ad Apostolum autem revertamur a quo tantisper digressi sumus. Is Corinthios increpare videtur, quasi commendatitiis sibi vtendum esset inter ipsos. sic enim 2. Corinth. cap. 3. v. 1. ἀρχόμεθα πάλιν ἑαυτοὺς συνιστάνειν; εἰ μὴ χρήζομεν ὥς τινες συστατικῶν ἐπιστολῶν πρὸς ὑμᾶς, ἢ ἐξ ὑμῶν συστατικῶν; Quod est: *Incipimus iterum nosmetipsos commendare? aut numquid egemus sicut quidam epistolis commendatitiis ad vos aut ex vobis?* & primæ ad Corinthios c. 16. *Per vnam Sabbati, vnusquisque vestrum apud se seponat, recondens quod ei bene placuerit, vt non cum venero, tunc Collectæ fiant; cum autem præsens fuero, quos probaveritis per epistolas, hos mittam perferre gratiam vestram in Ierusalem.* Quod

ſatis dilucide probat, quod modo dicebamus, a S. Apoſtolo mentionem fieri ſæpiſſime illius vſus & communionis, quæ Literarum Canonicarum commercio fovebatur. In hoc vero loco 2. ad Corinth. commendatitiæ vocantur συστατικαὶ ἐπιστολαὶ; & Canone Apoſtolic. 13. συστατικὰ γράμματα. & adhuc Can. 33. μηδένα τῶν ξένων ἐπισκόπων, ἢ πρεσβυτέρων, ἢ διακόνων ἄνευ συστατικῶν προσδέχεσθαι. hoc eſt : *Peregrinantium Epiſcoporum, aut Preſbyterorum, aut Diaconorum nullum hoſpitio excipere* licet *ſine commendatitiis.* & in Concilio Agathenſi can. 52. *Preſbytero aut Diacono vel Clerico ſine literis ſui Antiſtitis ambulanti communionem nemo impendat.* In quo canone per literas, Formatæ no-

tantur, non secus ac in Can. Apostolico per systaticas, literæ commendatitiæ, quamvis non addita fuerit vox γραμμάτων, vt in can. 12.

XV. Illud autem summopere perpendendum est, Formatas Latinorum GræcorumCanonicis respondere, easque non eandem ob causam apud vtrosque nuncupatas esse. Ideo enim canonicæ dicuntur, quod juxta canones Ecclesiasticos conscribantur. Unde Zonaras in can. 22. Concilii Laodiceni: τὰς ἐπιστολὰς τὰς εἰρηνικάς τε καὶ συστατικὰς, κανονικὰ γράμματα ἐνταῦθα ὠνόμασεν, ὡς κατὰ κανόνα γινόμενα. id est: *Epistolas quidem pacificas & commendatitias, Canonicas Literas hic vocarunt, quoniam juxta canones conscriptæ*

ſunt. Formatæ vero ab eo nomen ſortiuntur, quod forma quadam conceptiſque verbis ſcriberentur, ne corrumperentur ab hæreticis, ne fraus irreperet, aut a fratribus falſa pro veris ſupponerentur. Neque me fugit eruditos viros Hannibalem Fabrotium & Jacobum Sirmondum ideo ſic dictas exiſtimaſſe, quod forma ſigilli Epiſcopalis munitæ erant. Pace tantorum nominum dixerim, id ſtare non poſſe mihi videtur. Quod vt clarius procedat, obſervandum eſt primum, Epiſcoporum munus fuiſſe aliquando ejuſmodi literas dare. Illud ex Chriſtiano Lupo Iprenſi liquet, & ex can. 8. Concilii Antiocheni, Quod quam parum firmum ſit, in ſequen-

quentibus paginis docebimus. Sic Aurelianense Concilium prohibet Abbatibus, Martyrariis, Reclusis & Presbyteris epistolia dare. & Turonense secundum moderatius: *Nullus Clericorum vel laicorum, præter Episcopum epistolia facere præsumat.* Quamquam per epistolia hoc in loco, synodicas indicare mihi videtur Concilium. Id satis luculenter peti poterit e synodica Concilii Sardic. sed & communicatoriæ etiam literæ, per epistolia significantur. Decernit vero, aut potius vetat Leo Magnus epist. 88. ad Germaniæ & Galliæ Episcopos, ne Presbyteri, atque etiam Chorepiscopi Formatas epistolas mittere audeant. Quod quam verum sit Leonis Magni decre-

Digitized by Google

tum, palam faciam, vbi canonem integrum octavum Concilii Antiocheni repræsentavero: μὴ δὲ πρεσβυτέρους τοὺς ἐν ταῖς χώραις κανονικὰς ἐπιστολὰς διδόναι· ἢ πρὸς μόνους τοὺς γείτονας ἐπισκόπους ἐπιστολὰς ἐκπέμπειν· τοὺς δὲ ἀνεπιλήπτους χωρεπισκόπους διδόναι εἰρηνικάς. *Presbyteros rurales dare epistolas non* convenit; *aut ad solos vicinos Episcopos mittent. Chorepiscopi autem qui irreprehensibiles fuerint, dare pacificas poterunt.* Nonne frontibus adversis pugnat Leo Magnus cum can. Antiocheno? Certum est Episcoporum id juris fuisse: at intervenisse quædam etiam temporum intervalla constat, quibus Presbyteris ea cura, sive jus illud deferebatur.

XVI. Quod postea observan-

dum venit, attentius considerandum, Episcopos nimirum canoni subjectos, ideoque impune vagari, ire ad comitatum, & aulam Principum sectari, sine Literis Canonicis nunquam potuisse, certo certius est. Canonem 52. Concilii Carthaginensis alio loco dabimus, solum Antiochenum 11. adducemus. Εἴ τις ἐπίσκοπος, ἢ πρεσβύτερος, ἢ ὅλως τοῦ κανόνος, ἄνευ γνώμης καὶ γραμμάτων τῶν ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ ἐπισκόπων, καὶ μάλιστα τοῦ κατὰ τὴν μητρόπολιν, ὁρμήσειεν πρὸς βασιλέα ἀπελθεῖν, τοῦτον ἀποκηρύττεσθαι καὶ ἀπόβλητον γίνεσθαι· οὐ μόνον τῆς κοινωνίας, ἀλλὰ καὶ τῆς ἀξίας, ἧς μετέχων τυγχάνει, ὡς παρενοχλεῖν τολμῶντα ταῖς τοῦ θεοφιλεστάτου βασιλέως ἡμῶν ἀκοαῖς παρὰ τὸν θεσμὸν τῆς ἐκκλησίας· εἰ δὲ ἀναγκαία καλοίη χρεία πρὸς βασι-

λέα ὁρμᾷν, τοῦτο προσήκειν μετὰ σκέψεως καὶ γνώμης τοῦ κατὰ τὴν μητρόπολιν τῆς ἐπαρχίας ἐπισκόπου, ἢ τῶν ἐν αὐτῇ, τοῖς τε τούτων γράμμασιν ἐφοδιάζεσθαι. quod eſt : *Si quis Epiſcopus , aut Preſbyter, aut alius Clericus, ſine licentia & literis Epiſcoporum provinciæ, ac potiſſimum Metropolitani , ad Regem proficiſci ſtatuerit, hunc abdicare & rejicere* oportet, *non modo a communione , ſed etiam a dignitate quam obtinet , tanquam audentem piiſſimi Regis aures turbare contra leges Eccleſiaſticas ; ſi vero neceſſitas vrgeat proficiſcendi ad Regem, id facere* debet , *cum licentia & conſilio Metropolitani provinciæ, aut Epiſcoporum ibi tunc commorantium, eorumque literis muniri.* Quoniam igitur Epiſcopi a Metropolitanis , & ipſi etiam Metropo-

litani a Patriarchis literas Formatas poſtulare cogebantur: quis jure dicere poterit, a forma ſigilli Epiſcopalis ſic dictas fuiſſe? Addamus etiam in veteri Gloſſario formam & Formatam reddi per τύπον. τύπον vero pro epiſtola vſurpatum fuiſſe, vt teſtatur Zonaras ad can. 38. Concilii Conſtantinopolitani in Trullo, his verbis: τιμῶσιν αὐτὰς, εἰς ἐπισκοπὰς ἢ καὶ μητροπόλεις τυχὸν, διὰ προσταγμάτων ἐγγράφων, ἃ καὶ δημοσίους τύπους ὠνόμασαν. id eſt: *Ipſas honorant*, vrbes intelligit, *in Epiſcopatus atque etiam in Metropoles erigentes, per diplomata ſcripta, quæ & literas publicas nominarunt.* Non igitur a ſigillo illo Epiſcoporum repetendum videtur vocis Formatæ etymum,

ſed a forma certiſque verbis quibus conficiebatur. Quid inde mali ſequetur, ſi formam illam notam quandam fuiſſe dicamus, qualem S. Paulus 2. ad Theſſalon. 2. innuit de nota ſuarum literarum? *Salutatio mea manu Pauli, quod eſt ſignum, in omni epiſtola, ſic ſcribo: Gratia Domini noſtri Jeſu Christi ſit cum omnibus vobis, Amen.* Sed revera nihil aliud eſſe poteſt, Formatam ſcribere, literas formare, quam διαχαράττειν ἐπιστολὴν, vt apud Euſebium videre eſt lib. 7. cap. 30. vbi agit de Patribus Concilii Antiocheni epiſtolam ſcribentibus ad Dionyſium Romanum, & Maximum Alexandrinum: διαχαράξαντες ἐπιστολὴν εἰς. πρόσωπον τοῦ τε ῥωμαίων ἐπισκόπου Διο-

νύσιν, καὶ μαξίμου τοῦ κατ' ἀλεξάνδρειαν, ἐπὶ πάσας διαπέμπονται τὰς ἐπαρχίας, τὴν αὐτῶν σπουδὴν τοῖς πᾶσι φανερὰν καθιστάντες, καὶ τοῦ παύλου τὴν διάστροφον ἑτεροδοξίαν. *Epiſtolam formantes coram Epiſcopo Romano Dionyſio, & Maximo Alexandrino, in omnes provincias mittunt, ſtudium ſuum omnibus declarantes, & Pauli Samoſateni hæreticam pravitatem.* Joannes Hieroſolymitanus Patriarcha in vita Damaſceni: καὶ κελεύει ὡς ἐκ τοῦ ἰωάννου πρὸς αὐτὸν δὴ τὸν δυσώνυμον βασιλέα, ἐγχαράξαι γραμμάτιον τοιόνδε τοῦ σκόπου ἐχόμενον, χαῖρε ὦ βασιλεῦ. id eſt: *Jubet quaſi ab ipſo Joanne ad infamem Regem epiſtolam exarare, in hunc ſenſum, ſalve o rex.* & paulo poſt, γράμμα ἕτερον διαχαράττει. Zonaras etiam ad can. Trullanum 39. διὰ προσταγ-

μάτων ἐγγράφων, ἃ καὶ δημοσίους τύπους ὠνόμασαν. *jussu & scripto, quod publicas literas vocaverunt.* Quæ ipsi Zonaræ alibi sunt τύποι πραγματικοὶ, & βασίλεια γράμματα. Quæ omnia Formatarum nomine censenda sunt, sicut & quod absque dubio est, Imperatores scilicet, dum honores aut privilegia largiebantur, literas contulisse quæ a posterioribus τύποι πολιτικοὶ καὶ δημόσιοι dictæ sunt.

XVII. Ingeniosa sane indagatione asserunt nonnulli, per τετυπωμένην epistolam in Concilio Carthaginensi, can. 23. Formatam indicari sigillo munitam. ὁμοίως ἐπίσκοποι πέραν θαλάσσης μὴ ἀποδημείτωσαν, εἰ μὴ μετὰ ψηφίσματος τῆς πρώτης καθέδρας τοῦ ἰδίου ἑκάστης χώρας ἐπισκόπου· τοῦτ᾽ ἔστιν, εἰ

μὴ ἀπ' αὐτοῦ τοῦ προκαθημένου κατ' ἐξαίρετον λάβῃ τὴν ἥτις λέγεται ἀπολυτικὴ, πετυπωμένην, ἤτοι παράθεσιν. *Episcopi pariter trans mare non peregrinentur, nisi ex decreto primæ Cathedræ proprii cujusque regionis Episcopi : id est, nisi accepta ab ipso Primate litera, quæ dimissoria dicitur, scripto comprehensa & itineris necessitate.* Sed αὕτη ἡ μήκυνθος, vt aiunt, οὐδὲν ἔπασσε. In hoc quippe canone nihil aliud innuitur, quam litera dimissoria, scripto efformata, peculiari stylo & cautione, itineris occasionem complectens. Deinde de Episcopis agitur, in quorum epistolis, formam sigilli Episcopalis contineri non posse constat, aut saltem Primatis vel Metropolitani.

XVIII. In eo sensu literas ef-

formare dicit S. Basilius, epist. 57. ἐπιστολὰς τυπῶσαι, ad Meletium, loquens de literis communicatoriis; & epist. 59. ad eundem, in qua epistolam ad Occidentales, si necessaria videretur, mittendam monet, cujus hæc verba sunt : Εἰ οὖν φαίνεται ἀναγκαῖόν τι ἔχειν ἡ πρὸς δυτικοὺς ἐπιστολὴ, κατ' ἀξίαν τυπώσας αὐτὴν, διαπέμψαι ἡμῖν, ὥστε ποιῆσαι ὑπογραφῆναι παρὰ τῶν ὁμοψύχων ἐν χάρτῃ ἐντετυπωμένην, ἣν δυνάμεθα συνάψαι τῷ παρὰ τοῦ ἀδελφοῦ ἡμῶν Δωροθέου τοῦ συμπρεσβυτέρου περικομιζομένῳ. hoc est : *Itaque si epistola ad Occidentales necessarium quidpiam continere videtur, vbi eam pro rei dignitate efformaveris, ad nos transmittas, vt ab iis qui nobis consentientes sunt, subscribi curemus; habeatque commodum ad subscriben-*

dum locum in charta, in qua efformata fuerit, quam adjungere possimus ei quæ affertur a fratre nostro & compresbytero Dorotheo. Ex hac vero epistola & aliis locis satis superque probatur, formulam certis verbis conceptam significari, quæ fraudi cuiquam esse non posset, ac ne promiscue ad communionem christianam quicunque vagantes admitterentur, qui literas seu veras, seu falsas circumferrent, sicque hæretici pro orthodoxis haberentur.

XIX. In eo loco totus est Basilius, vt illud serio legenti patebit; nullusque forsan ex omni antiquitate locus illustrior adduci potest, qui tam brevi spatio de hac re magnificentius lo-

quatur. Illud itaque certo tenendum eſt, quod modo non ſemel diximus, Formatas eſſe dictas a forma conceptiſque verbis quibus conſcribebantur, non autem a ſigillo Epiſcoporum: quod tamen lapſu temporum iis impreſſum fuit aliquando. Quin etiam τύπος ſumitur ſæpe in hac materia, pro re judicata, vt in dialogo Conſtantii & Liberii, in quo Imperator, vt Liberium de ſua ſententia dimoveret, Athanaſiumque condemnare videretur, inter cætera dicebat: τὰ ἤδη τύπον ἐσχηκότα ἀναλύεσθαι οὐ δυνατόν ἐστι, τῶν γὰρ πλειόνων ἐπισκόπων ἡ ψῆφος ἰσχύειν ὀφείλει; σὺ μόνος εἶ ὁ ἀντιποιούμενος τῆς φιλίας τοῦ ἀνοσίου ἐκείνου. hoc eſt: *Ea de quibus judicatum eſt, reſcindi*

nequeunt, nam plurium Episcoporum rata debet esse sententia: tu solus amicitiam foves cum illo impio.

XX. De Literis Formatis locutum fuisse Suetonium existimant quidam, dum Domit. Cæs. stoliditatem perstringit cap. 13. *Pari*, inquit, *arrogantia cum procuratorum suorum nomine formalem dictaret epistolam, sic cœpit: Dominus & Deus noster sic fieri jubet.* Discederem lubens in sententiam doctissimi Cujacii, docentis formalem idem esse ac Formatam, nisi per formalem ἐγκύκλιον significari sciremus & tralatitiam: sed de hoc in appendice Canonicarum Literarum ad hujus Dissertationis calcem dicemus. Nescio an audiendi sint qui ad Formatas detorquent illa Symmachi lib. 4.

epist. 42. *Sed non est meum formam scribendis literis dare.* Urbanitatis enim causa hæc dicta existimo, quasi diceret: Non is sum, qui tibi in scribendis literis velim quidquam præscribere.

Quoniam vero de origine & variis nominibus Canonicarum satis longam ac perspicuam orationem instituimus, diversas earumdem species exponere operæpretium esse existimo. Literæ igitur Canonicæ in systaticas seu commendatitias, & apolyticas sive dimissorias dividebantur. Aut enim Clerici in aliam diœcesin migrabant ad quoddam tempus, & tunc systaticæ dabantur: aut ibi permansuri perpetuo, tuncque dimissoriæ concedebantur. Hæ porro ireni-

cæ aliquando, ſive pacificæ dictæ ſunt. Quod ita explicat Zonaras ad can. 11. Concilii Calchedon. Εἰρηνικαὶ μὲν ἐπιστολαί εἰσιν αἱ λεγόμεναι ἀπολυτικαὶ, οἷαί εἰσιν αἱ διδόμεναι τοῖς ἐπισκόποις παρὰ τῶν μητροπολιτῶν οἷς ὑπόκεινται, καὶ τοῖς μητροπολίταις παρὰ τῶν πατριαρχῶν, ὑφ' ὧν προχειρίζονται· ὅτε διά τινα χρείαν ἀναγκαίαν ἀπίασι πρὸς βασιλέα, καὶ οἷαί εἰσιν αἱ παρεχόμεναι κληρικοῖς παρὰ τῶν οἰκείων ἐπισκόπων, θέλουσιν εἰς ἑτέραν πόλιν ἀπελθεῖν καὶ καταλεγῆναι τῇ ἐκεῖ ἐκκλησίᾳ· εἰρηνικαὶ δὲ λέγονται ὡς εἰρήνην βραβεύουσαι. hoc eſt: *Pacificæ epiſtolæ ſunt quæ dimiſſoriæ dicuntur, quales ſunt quæ dantur Epiſcopis a Metropolitis ſuis, & Metropolitis a Patriarchis, a quibus creati ſunt: quando propter neceſſitatem quamdam ad Regem proficiſcun-*

tur; quales etiam sunt quæ conceduntur Clericis a propriis Episcopis, si postulent in aliam urbem transire, & cooptari in illa Ecclesia : irenicæ vero & pacificæ dictæ, quasi pacem concedentes. Non aliter Harmenopuli Græcus Scholiastes in Synopsi can. sect. 3. tit. 2.

Optime autem Aristenus rem explicat, tollitque difficultatem omnem ad can. 11. Concilii Sardicensis; locum integrum hic adduco: εἰρηνικὴ ἐπιστολή ἐστιν, ἡ ἄνευ σκανδάλου τινὸς τοῦ ἐπικομιζομένῳ ἐγχειριζομένη· συστατικὴ δὲ ἡ τὸ ἀνεπίληπτον τοῦ βίου, καὶ τῆς θρησκείας τοῦ ἐπιφερομένῳ προσμαρτυροῦσα· οἱ γοῦν δεόμενοι βοηθείας πένητες, μετὰ εἰρηνικῶν ἐπιστολῶν τῶν ἐπισκόπων ὁδεύειν ὀφείλουσιν, ἵν᾽ ἐλεῶνται ὑπὸ τῶν δυναμένων βοηθεῖν αὐτοῖς· συστατικῶν δὲ ἐπιστολῶν

λαῶν χρείαν οὐκ ἔχουσιν, αὗται γὰρ πρεσβυτέροις καὶ διακόνοις, καὶ τοῖς λοιποῖς τοῖς ἐν κλήρῳ παρέχονται. hoc eſt: *Pacifica epiſtola eſt, quæ latori abſque vllo ſcandalo datur. Qui igitur pauperes auxilio egent, peregrinari debent cum pacificis literis Epiſcoporum, vt miſericordiam eorum excitent qui auxilium iis ferre poſſunt. Commendatitiarum vero epiſtolarum opus non habent: hæ enim Preſbyteris & Diaconis, aliiſque e Clero conceduntur.* Idem Balſamon diſcrimen notat quam maximum inter commendatitias & dimiſſorias, ad can. 33. Apoſt. Commendatitias enim eorum in fide ὀρθοδοξίαν probant, & altaris cultui deſtinatos; ſed vt ſacra peragant, dimiſſoriis inſtructi eſſe debent. ὃ μὲν γὰρ ἱερωθῆναι αὐτοὺς διὰ τῶν συστατικῶν

γραφῶν δέδεικται, τὸ δὲ ἐκχωρηθῆναι ἐπὶ ξένης ἱερουργεῖν, οὐκ ἀπὸ τούτων, ἀλλ' ἐκ τῶν ἀπολυτικῶν γραμμάτων παρίσταται. hoc eſt: *Sacris addictos illos eſſe, commendatitiæ literæ probant; ſed vt iis tanquam extraneis ſacra facere concedatur, non ab iis literis, ſed a dimiſſoriis illud repetendum.* Idem quoque explicat Zonaras. Sed & Balſamon, qui modo diſcrepare ſyſtaticas docebat a dimiſſoriis, aut dimiſſorias cum pacificis conjungit, aut ſane idem jus pacificis tribuit, ac dimiſſoriis. Sine his quippe ſacra facere exteris non concedebatur: pacificas tamen exhibendas cenſet ad can. 11. Concilii Calchedonenſis, vbi irenicas ſive pacificas cum dimiſſoriis conjungit, dum ait: σημειώσαι δὲ, ὅτι οἱ θέλοντες ἱερουρ-

γεῖν εἰς ἀλλοτρίας ἐνορίας, ὀφείλουσιν μὴ μόνον συστατικὰς ἐπιστολὰς προσκομίζειν, ἀλλὰ καὶ εἰρηνικάς. id eſt: *Notandum eſt, quod qui ſacra peragere velint in aliis regionibus, epiſtolas non ſolum debent habere commendatitias, ſed etiam pacificas.* Quod ſenſum alium, aut potius additionem facit ad can. 11. Calchedon. qui extraneos Clericos & ignotos in alia vrbe ſine literis ſyſtaticis proprii Epiſcopi nullo modo ſacrum facere poſſe decernit. ξένους κληρικοὺς καὶ ἀγνώστους ἐν ἑτέρᾳ πόλει δίχα συστατικῶν γραμμάτων, τοῦ ἰδίου ἐπισκόπου μηδ᾽ ὅλως μηδαμοῦ λειτουργεῖν. Illa ſane interpretatio non aliunde peti poteſt, quam ex vſu Eccleſiæ, quæ ſancitis & poſitis legibus, prout neceſſitas exigebat, aut addebat aliquid,

aut demebat, prout ad continendos in officio fideles, necessarium arbitrabatur.

XXI. De laicis haud par fuit ratio: irenicæ quippe iis dabantur, vt eorum, si pauperes essent, necessitas sublevaretur; non autem commendatitiæ, eo quod ejusmodi literæ reis tantum aut suspectis darentur. quod decernit Synodus Calchedonensis can. 11. πάντας τοὺς πένητας καὶ δεομένους ἐπικουρίας μετὰ δοκιμασίας, ἐπιστολίοις ἤγουν εἰρηνικοῖς ἐκκλησιαστικοῖς μόνοις ὁδεύειν ὡρίσαμεν, καὶ μὴ συστατικοῖς, διὰ τὸ τὰς συστατικὰς ἐπιστολὰς προσήκειν τοῖς οὖσιν ἐν ὑπολήψει μόνοις παρέχεσθαι προσώποις. hoc est: *Pauperes omnes & qui auxilio indigent, cum probatione, & literis pacificis Ecclesiasticis solis peregrinari decrevi-*

mus, non autem cum commendatitiis; quoniam concedi tantum debent commendatitiæ iis ſolum perſonis, quæ in ſuſpicionem alicujus criminis venerint. Cavendum hoc in loco ne ſpecies literarum perinde de Clericis, atque de laicis accipiantur: alioquin vix intelligendus videretur canon, qui, poſito illo diſcrimine, facilis eſt. Quid ſibi velit Baronius ad an. 142. canonem citans ejuſdem Concilii in hunc ſenſum, alii viderint. Theodorus quidem Balſamon quibuſdam in locis dimiſſorias cum pacificis confundit, quod & Zonaras ante citatus, & alii ſæpe. Quod ita accipiendum: ſi Clericis pacificæ datæ intelliguntur, eædem ſunt ac dimiſſoriæ; ſed aliæ prorſus ſunt

datæ laicis, vt hoſpitio exciperentur: vnde optime hic canon congruit cum aliis, & interpretum explicationibus.

XXII. Inter literas pacificas cenſeri debent etiam literæ, de quibus Tertullianus lib. adverſ. Praxean cap. 1. *Coegit & literas pacis revocare jam emiſſas.* Et quod antiquitatem rerum Eccleſiaſticarum magis adhuc ſapit, in literarum illarum numero habentur libelli, quos in carcere conſtituti Martyres, ex vſu Eccleſiæ fidelibus concedebant. Cum enim ſæviente Tyrannorum rabie, pœnitendi tempus haud facile adimpleri poſſet, & propter difficillima Eccleſiæ tempora, ea ſeveritas obſervari nequiret; cum etiam præ doloris acerbita-

te e criminibus anteactæ vitæ suscepta, periculum immineret: sibi indulgendum putabant veteres; atque ideo a Martyribus designatis literas postulabant, quarum beneficio pax eis daretur, siue cum Ecclesia Dei reconciliarentur, tanquam peracta legitima pœnitentia. Quod adeo certum est, vt in eo demonstrando tempus terendum non existimem. Tertullianum vnum, sed testem locupletissimum adduco Protreptrico ad Martyras. *Quam pacem*, inquit, *in Ecclesia non habentes, a Martyribus in carcere exorare consueuerunt.* Viguit sane is vsus disciplinæ, quamdiu amor recti stetit: vbi enim corruptela aut abusus gliscere visus est, eo res deductas legimus, vt

B. Martyr Cyprianus indulgentia illa abuti graviter ac moleste tulerit, hortatusque fuerit Martyres in carcere constitutos, ne pœnitentium postulatis temere indulgerent, sicque disciplinæ majestas enervaretur & caderet. Is enim epist. 9. ad Clerum, de Presbyteris qui facillime pacem lapsis dederant, conqueritur, quod minus severe actum. & epist. 10. ad Martyres: *Cum vos ad me literas direxeritis, quibus examinari desideria vestra, & quibusdam lapsis pacem dari postulatis.* Et rursus: *Et quoniam audio, fortissimi & carissimi fratres, impudentia vos quorumdam premi, & verecundiam vestram vim pati: oro vos, quibus possum precibus, ut Evangelii memores, & considerantes quæ & qua-*

lia in præteritum antecessores vestri Martyres concesserint, quam sollici-ti in omnibus fuerint; vos quoque sollicite & caute petentium desideria ponderetis, vtpote amici Domini, & cum illo postmodum judicaturi, inspiciatis & actum, & opera, & merita singulorum: ipsorum quoque delictorum genera, & qualitates cogitetis, ne si quid abrupte & indigne, vel a vobis promissum, vel a nobis factum fuerit, apud Gentiles quoque his Ecclesia nostra erubescere incipiat. Et epist. 14. ad Clerum Romanum: *Item cum comperissem eos qui sacrilegis contactibus manus suas atque ora maculassent, vel nefandis libellis nihilominus conscientiam polluissent, exambire ad Martyres passim, Confessores quoque importuna & gratiosa deprecatione cor-*

rumpere, ut sine ullo discrimine atque examine singulorum, darentur quotidie libellorum millia, contra Evangelii legem; literas feci, quibus Martyres & Confessores consilio meo, quantum possem, ad dominica præcepta revocarem. Per nefandos libellos, libellaticorum socordiam notat, qui gravissimi delicti conscii, in idololatriam prolapsos esse se non videri volebant, quamvis summum & grande nefas perpetrassent. Addam adhuc locum illustrem ex eodem Cypriano lib. de lapsis, qui sane omittendus non videtur. *Contra Evangelii vigorem, contra Dei ac Domini legem, temeritate quorumdam, laxatur incautis communicatio, irrita & falsa pax, periculosa dantibus, & nihil accipien-*

tibus profutura. Ceſſo & abſtineo a recitatione verborum Cypriani, quibus grandes impleremus paginas, ſi quæ in hanc rem dixit, omnia adduceremus. Ad literas noſtras redeamus.

XXIII. Quæ ſint commendatitiæ, explicat Zonaras in loco citato, & ad can. 13. Apoſt. συστατικαὶ δὲ ἐπιστολαὶ λέγονται αἱ ἐγχειριζόμεναι κληρικοῖς ἢ λαϊκοῖς, ἀφωρισμένοις, ἢ ἀγνώστοις ἐν ἑτέρᾳ πόλει ἀπιοῦσι καὶ συνιστῶσαι τῷ ἐν τῇ πόλει ἐκείνῃ ἐπισκόπῳ τοὺς ἄνδρας ὡς λυθέντας τῶν ἐπιτιμίων, ἢ πιστοὺς ὄντας. hoc eſt: *Commendatitiæ literæ dicuntur, quæ Clericis dantur, aut laicis excommunicatis, aut ignotis abeuntibus in aliam vrbem, & commendantes eos illius civitatis Epiſcopo, quaſi a pœnis ſoluti eſſent, aut vere*

fidei ſectatores. Græcus Scholiaſtes Harmenopuli in ſynopſi canonum ſect. 2. tit. 3. & ſect. 3. tit. 1. idem iiſdem ferme verbis tradit : συςατικαὶ ἐπιςολαί εἰσιν αἱ διδόμεναι τοῖς ὑπὸ ἐπιτίμιον, εἰς ἀθώωσιν, καὶ ἑτέρῳ αὐτοὺς ἐπισκόπῳ, συνιςῶσαι πρὸς κοινωνίαν. id eſt : *Sunt epiſtolæ commendatitiæ , quæ dantur pœnis quibuſdam ſubjectis , ad eorum purgationem declarandam , & quæ alteri Epiſcopo eos commendant , vt ab eo in communionem admittantur.* Matthæus Monachus , ſive Matthæus Blaſtares in ſyntagmate cap. 9. καὶ συςατικαὶ μὲν εἰσὶν αἱ κληρικοῖς διδόμεναι , παρὰ τῶν αὐτοὺς χειροτονησάντων ἐπισκόπων , πρὸς ἑτέρων μεθισαμένοις, αἳ συνιςῶσαι ἢ δηλοποιοῦσαι , ἢ τὸν περὶ τὴν ἱερωσύνην βαθμὸν τούτοις , ἢ ὡς καὶ τὰ τῆς ὑγιοῦς πρεσβεύουσι πίςεως , ἢ κα-

τηγορίας καὶ αὐτῶν κινηθείσης, ἢ καὶ συκοφαντίας ἢ τινὰ ἄλλως ἀπελεγχθείσης εἰρῆσθαι δὲ ἀνεπίληπτον τοῖς ἐπιφερομένοις προσμαρτυρῆσαι, ὡς ἀθῷοι πεφήνασι. δίδονται δὲ καὶ τοῖς λαϊκοῖς ὑποβληθεῖσιν ἀφορισμῷ, καὶ πρὸς ἀλλοδαπὴν ἀπᾶραι τούτους δεῆσαν συνιστῶσαι τῷ ταύτης ἐπισκόπῳ, ὡς τοῦ δεσμοῦ τῶν ἐπιτιμίων ἤδη λέλυνται. hoc eſt: *Commendatitiæ ſunt quæ Clericis dantur, tranſeuntibus ab Epiſcopo qui eos ordinavit, ad alium, & commendantes aut declarantes, aut ordinis gradum quem adepti ſunt, aut quod rectam fidem ſectantur, aut commota accuſatione in ipſos, aut calumnia aliquantiſper depulſa, irreprehenſibiles eos docentes qui eas deferunt ad hoſpites, quæque teſtantur quod inſontes ſint. Dantur quoque laicis a communione ſeparatis, ad ex-*

teros pergentibus, quibus Episcopò commendantur, testanturque a pœnarum vinculis solutos esse. Theodorus Balsamo in can. 12. & 13. Apostol. eundem sermonem vsurpat, & Zonaras sibi, sicut scripsimus, additque latius se dixisse ad can. 11. quartæ Synodi, quæ est Calchedonensis, ἐπὶ τούτου πλατύτερον εἴρηται ἐν τῷ ἑνδεκάτῳ κανόνι τῆς τετάρτης συνόδου. Pariter quoque commentatur Alexius Aristenus in Præf. can. Apost. De divisione itaque Canonicarum satis constat, ex recitatis tum canonibus, tum interpretationibus. Nunc quam ob caussam darentur, explicandum est, vbi prius dubium sustulerimus, quod ex Concilio Nicæno oriri potest. Cum enim quæstionem

moviſſet Atticus, Epiſcopus Conſtantinopolitanus, de Literis Canonicis, & formula quædam præſcripta eſſet: in nullo tamen canonum Nicænorum formula illa reperitur. Alphonſus Piſanus, Bellarminus, Turrianus, Franciſcus Bernardinus Ferrarius, & alii, nam ſe invicem ſequuntur, vt vara vibiam, plures eſſe putant quam viginti canones illius Concilii: & neſcio quem nobis codicem Arabicum obtrudunt nullius pretii & auctoritatis, aiuntque primum a Trameſino quodam Veneto, ex Oriente in Europam advectum. In eo autem octoginta & amplius canones continentur. Neque hic ſtant, fabulam enim & gerras meras effutiunt, conje-

ctando Arianos canones ſibi adverſantes combuſſiſſe, & fato quodam reſervatum fuiſſe illud exemplar, & poſteritati conſecratum. Sed quis ejuſmodi divinationibus & conjecturis credat? quis iſtud revelavit? ſitne veriſimile in Eccleſia Romana, quæ caput eſt omnium, canones illos non remanſiſſe, & repertos eſſe in extremis Orientis partibus? Nemo fere eſt in Gallia noſtra, (id præfiſcine dixerim, & abſque vllo κενοδοξίας ſenſu) qui plus temporis inſumpſerit in evolvendis Arabum libris, iis præſertim qui ad antiquitatem Eccleſiaſticam ſpectant; nemo qui forſan plus ejuſmodi ſtudiis tribuat: nunquam tamen adduci potui, vt talibus codicibus

bus consensum vllum præberem, qui nobis etiam a suspicione haud alienis hominibus offeruntur. Versionem novam illorum canonum non moror, quæ Parisiis prodiit olim studio Abrahami Ecchellensis. Quod enim judicium de versione ferendum est, si de codice non constat? Si res auctorum testimonio discutienda est, Gelasius Cyzicenus lib. 2. Act. Concil. Nic. ait: ἐξέθεντο δὲ καὶ ἐκκλησιαστικοὺς κανόνας εἴκοσιν, ἐν αὐτῇ τῇ ἐν νικαίᾳ. *viginti canones Ecclesiasticos præscripserunt in hoc Concilio Nicæno.* Viginti itaque tantum canones conscriptos esse constat. Idem quoque Theodoritus lib. 1. cap. 8. αὖθις δὲ συνελθόντες εἰς τὸ συνέδριον περὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς πολι-

τείας νόμους ἔγραψαν εἴκοσιν. *In Concilium iterum reversi*, inquit, *de disciplina Ecclesiastica canones viginti conscripserunt.* Hincmari Rhemensis Archiepiscopi ad Hincmarum Laudunensem de hisce canonibus viginti, opus nondum editum laudat vir eruditus Christophorus Justellus, in doctissimis illis observationibus ad canones antiquos, quibus rem literariam summopere ornavit, quæque a quibusdam annis auctiores ac locupletiores prodierunt cura & industria clarissimi ac doctissimi ejus filii. Et quod apud æquos rerum æstimatores magni momenti & ponderis argumentum est; Qui nobis canones antiquos in Pandectis exhibuit, versionem Arabicam

priorum Conciliorum bona fide repræsentavit e Bibliotheca Bodleiana ; nullâ tamen factâ mentione codicis illius falsi & suppositititii. Is autem est doctissimus, & in omni antiquitate exercitatissimus Guillelmus Beveregius, qui inter tot eruditos Anglos rerum Ecclesiasticarum pomœriis promovendis insudantes, postremum sane locum non occupat. Quis credat virum sagacissimum occasionem hanc codicem illum proponendi, facile sibi e manibus eripi passum esse, si verum & authenticum existimasset ? Sed repudiato illo codice Arabico, tanquam spurio & malæ fidei, illiusque versionibus rejectis, in Concilio ipso scrutandum est, & ex hi-

ſtoria, quid de Literis Canonicis decretum ſit. Atque vt quod ſentio, libere profitear & ingenue, vt Chriſtianum decet, de formula parum curaſſe videntur Nicæni Patres, quæ adhibenda erat iis literis; cum enim praxin & vſum cujuſque Eccleſiæ ſpectaret, in poteſtate cujuſlibet Epiſcopi reliquerunt, formulam ſervare quæ in ſua diœceſi vigebat, modo ad canonum normam efformaretur; illud autem in canones relatum non fuit, quoniam ad fidem ſpectare non videbatur. Majoris momenti negotia de Arianis, Pauliniſtis, Paſchate, & aliis vrgebant, & modo ſarta tecta eſſet Eccleſiæ cauſa, canonum numerum augere noluerunt, ne res in im-

mensum excresceret. Majus quiddam afferam; canonibus 15. & 16. satis esse stabilitam harum literarum necessitatem cuivis legenti constabit. Quid enim aliud innuere videtur canon 15. prohibens transgredi Episcopos, Presbyteros & Diaconos de civitate in civitatem? ἀπὸ πόλεως εἰς πόλιν μὴ μεταβαίνειν, μήτε ἐπίσκοπον, μήτε πρεσβύτερον, μήτε διάκονον. & canon decimus sextus: ὅσοι ῥιψοκινδύνως μήτε τὸν φόβον τοῦ θεοῦ πρὸ ὀφθαλμῶν ἔχοντες, μήτε τὸν ἐκκλησιαστικὸν κανόνα εἰδότες, ἀναχωρήσουσι τῆς ἐκκλησίας, πρεσβύτεροι ἢ διάκονοι, ἢ ὅλως ἐν τῷ κανόνι ἐξεταζόμενοι. οὗτοι οὐδαμῶς δεκτοὶ ὀφείλουσιν εἶναι ἐν ἑτέρᾳ ἐκκλησίᾳ, ἀλλὰ πᾶσαν ἀνάγκην ἐπάγεσθαι χρὴ, ἀναστρέφειν εἰς τὰς ἑαυτῶν παροικίας, ἢ ἐπιμένον-

τὰς ἀκοινωνήτους εἶναι προσήκει. *Qui temere*, ait canon, *& Dei timorem præ oculis non habentes, neque canones Ecclesiasticos scientes Presbyteri, aut Diaconi, aut omnino qui in canone recensentur, a sua Ecclesia recedunt: ii nullo modo in alia Ecclesia admitti debent, sed omni necessitate adigendi vt in suas parochias revertantur; si remaneant, a communione removentor.*

XXIV. Sublata igitur dubitandi occasione, quæ ex Arabico codice Nicænorum canonum oriri poterat, legis illius Ecclesiasticæ rationem inquirere necesse est. Tanta vero primis Ecclesiæ temporibus peregrinandi cupiditas Christianorum animos occupaverat, vt promiscue ac sine vllo delectu Episcopi, Pre-

ſbyteri, laïci cujuſlibet ordinis & ætatis domos deſererent, & ad iter ſe ſe accingerent. Quod non mediocriter Eccleſiaſticos ordines & regulas conturbabat. Incertum quippe an peregrinantes illi Eccleſiæ Catholicæ leges ſervarent, an vero pœnis quibuſdam propter ſcelera ſubjicerentur, ob quas ſolum forſitan verterent. Inter illas difficultates ſtatutum eſt in Eccleſia, ne leges violarentur tam ſanctæ & incorruptæ communionis, vt quicunque domum ſuam deſereret, & in aliam tranſiret diœceſin, literis ex præſcripta canonum Eccleſiaſticorum lege inſtrueretur; ſive Epiſcopus is foret, ſive Preſbyter, ſive Diaconus, ſive laicus aut Mona-

chus. Qui enim ordinis Ecclesiastici numero continebantur, suas plerumque Ecclesias nullo cum discrimine deserebant, & laici pariter peregrinabantur, cum esset incertum an ad communionem Christianam admitti deberent: quod ab vtrisque sive avaritiæ cupiditate, sive morum licentia factitatum constat. Tanto malo ac pæne inveterato remedium allatum est, tale quod in relato can. Nicæno legitur; in aliis vero pœna vt plurimum irrogata est, vt liquet ex iis quæ retulimus, & ex can. 17. Concilii Constantinopolitani in Trullo. ἐπειδήπερ διαφόρων ἐκκλησιῶν κληρικοὶ, τὰς ἰδίας ἐν αἷς ἐχειροτονήθησαν, ἐκκλησίας καταλιπόντες, πρὸς ἑτέρους συνέδραμον ἐπισκόπους, καὶ γνώμης δίχα

τοῦ οἰκείου ἐπισκόπου, ἐν ταῖς ἀλλοτρίαις κατετάγησαν ἐκκλησίαις, ἐκ τούτου τε συνέβη ἀνυποτάκτους αὐτοὺς καθεστάναι· ὁρίζομεν ὥστε ἀπὸ τοῦ ἰανουαρίου μηνὸς τῆς παρελθούσης τετάρτης ἐπινεμήσεως, μηδένα τῶν ἁπάντων κληρικῶν, κἂν ἐν οἱῳδήποτε τυγχάνῃ βαθμῷ ἄδειαν ἔχειν, ἐκτὸς τῆς τοῦ οἰκείου ἐπισκόπου ἐγγράφου ἀπολυτικῆς ἐν ἑτέρᾳ καταταγῆναι ἐκκλησίᾳ. ἐπεὶ ὁ μὴ τοῦτο ἀπὸ τοῦ νῦν παραφυλαττόμενος, ἀλλὰ καταισχύνων τότε ἐπ' αὐτῷ, τὸν τὴν χειροτονίαν αὐτῷ ἐπιτεθεικότα καθαιρείσθω καὶ αὐτὸς, καὶ ὁ παραλόγως αὐτὸν προσδεξάμενος. quod est: *Quoniam diversarum Ecclesiarum Clerici proprias Ecclesias, in quibus sacrum ordinem susceperunt, deserentes, ad alios Episcopos convolarunt, & sine Episcopi sui licentia, in alienis Ecclesiis cooptati sunt, adeoque contigit ipsos immeri-*

geros fieri ac rebelles; decernimus neminem Clericorum quocunque in gradu constitutus sit, a mense Ianuario post quartam monitionem, licentiam non habere in alia Ecclesia admitti, absque proprii Episcopi dimissoria scripto exhibita. Et qui ab eo tempore id non obseruat, sed spernens in eo illum a quo ordinem per manus impositionem recepit, deponatur & ipse, & qui ipsum contra legem admisit. Canones hic 5. & 20. Concilii Calchedonensis omitto, in quibus ea seueritate cautum est, ne proprias Ecclesias desererent Clerici, vt iis sacra communione interdiceretur; Clericis non modo, sed etiam Episcopis qui contra legem illam quemquam peregrinum admitterent. Mitto item Gratianum qui in hanc

ſententiam ſcribit c. 2. diſt. 73.

XXV. Concilium Meldenſe, ſeu potius Pariſienſe, can. 50. illud diſerte ſtatuit: *Ut Presbyteri, vel quilibet Clerici in alterius parochia, ſine Formata non recipiantur, neque retineantur, nec etiam miniſtrare ſinantur.*

XXVI. Eliberinum Conc. can. 48. ſtatuit vt primus ſolum Epiſcopus provinciæ, hoc eſt, Metropolitanus, expendat an Literæ Formatæ, ſive Canonicæ veræ ſint, & non ſubreptitiæ.

XXVII. Milevitanum II. can. 20. *Placuit vt quicunque Clericus propter neceſſitatem ſuam alicubi ad comitatum ire voluerit, Formatam ab Epiſcopo ſuo accipiat: quod ſi ſine Formata voluerit pergere, a communione removeatur. Quod ſi alicubi ei*

repentina necessitas orta fuerit, ad comitatum pergendi, alleget apud Episcopum loci illius ipsam necessitatem, & de hoc scripta ejusdem Episcopi deferat. Formatæ autem quæ a Primatibus, vel a quibuscumque Episcopis, Clericis propriis dantur, habeant diem Paschæ. Quod si adhuc ejusdem anni Paschæ dies incerta est, illi præcedens adjungitur, quomodo solet post consulatum in publicis gestis scribi. Idem quoque Hispalense secundum cap. 7.

XXVIII. Canones Apostolici 12. & 33. ante citati id docent, Canon item 41. Concilii Laodiceni: ὅτι οὐ δεῖ ἱερατικὸν ἢ κληρικὸν ἄνευ κανονικῶν γραμμάτων ὁδεύειν. *Quod non oportet Sacerdotem, vel Clericum sine Literis Canonicis viam ingredi.* Canon 42. huic etiam

quadrat, decernitque non esse peregrinandum Ecclesiasticis sine consensu Episcopi. Quid de can. 11. Calched. & 15. Nicænæ Synodi secundæ, in quibus id cavetur diligenter? & in quibus causa non reticetur, nimirum ad vitandam inanis gloriæ cupiditatem, aut negotiationem & turpe lucrum, quibus vt plurimum rebus incitati Ecclesiastici Ecclesias suas solent deserere?

XXIX. Vigilius Pontifex Romanus epist. 10. ad Aurelium Arelatensem, illud quod modo diximus, scribit: *Ne quis*, scilicet, *sine Formata tuæ fraternitatis, ad longinquiora loca audeat proficisci.*

XXX. Pleni sunt libri omnes Literis illis Canonicis sive Formatis. Paulinus Nolanus ad

Amandum ſcribens epiſt. 21. *Marium portitorem hujus epiſtolæ commendatum ſpecialiter vnanimitati tuæ, vt, ſicut rogavimus ſanctum Epiſcopum & Patrem noſtrum ita ordinetur a vobis.* Non aliter Wolfeo Conſtantienſis ad Bernaltum Argentarienſem ſcribit, de Clerico Annone: *Commendatum ergo eum curæ veſtræ ſuſcipite, & ex noſtris partibus abſolutum in veſtrarum ovium numero cuſtodite.* Mitto Formatam quam ſcripſit Hedilo ad Radulfum Laudunenſem. Mitto quoque Ebroinum Bituricenſem in Formata ad Magnonem Senonenſem Archiepiſcopum.
» Has literas commendatitias, in-
» quit, more Eccleſiaſtico factas
» ad ſanctitatem veſtram miſimus,
» vt ſcire valeat Deo digna cari-

tas vestra, eum nec fuga lapsum, «
nec sua malitia a nobis ejectum, «
sed nostra voluntate destinatum. «
Mitto etiam alias plurimas tum apud Burcardum Vormaciensem, Ivonem Carnotensem, Gratianum, Marculfum & alios. Atque vt discrimen inter Clericos & laicos facile cognosceretur per literas, non easdem Clericis dabant, atque laicis. Sidonius Apollinaris lib. 6. epist. 8. *Agnoscetis profecturo civi me epistolam, Clerico debuisse Formatam.* & lib. 7. epist. 2. *Literas meas ad Formatæ vicem, scilicet vt lector, elicuit.*

XXXI. Atque vt Ecclesiæ hujusmodi literarum ope, deliberabant de rebus religionis, vt quid facto opus esset, statim amplecterentur, inde apud

Digitized by Google

Theodoritum lib. 4. c. 9. Patres Concilii Illyrici per Elpidium ſcribunt ad Eccleſias Aſiæ, Phrygiæ, &c. vt Nicænam fidem recipiant ac prædicent, ſicque depellatur error diabolicus, eoque depulſo, pacificis literis ſe inuicem in pace degentes poſſint amplecti. hoc eſt: δυνησόμεθα εἰρηνικοῖς γράμμασιν ἑαυτοὺς προσκυνῶσιν, ἐν εἰρήνῃ διάγοντες. Si quis vero plura de communicatione rerum ad Eccleſiam ſpectantium Canonicarum beneficio velit, adeat S. Cyprianum in epiſtolis, in quibus curioſitati ſuæ poterit ſatisfacere, vt & Euſebium legendo variis in locis, ac maxime lib. 6. cap. 42. Hæ enim literæ teſtes erant, & ſymbolum communionis & amoris.

XXXII.

XXXII. Quod vero pæne exciderat, hic attexam, tam laudabilem videlicet viſam fuiſſe illam conſuetudinem, ſive legem Canonicarum, vt olim Romæ nullus advena admitteretur ad S. Petri Baſilicam, niſi prius literis ſuis per fidei confeſſionem confirmatis. Quod etiam in Pyrrho Conſtantinopolitano obſervatum fuiſſe teſtatur S. Maximus Abbas, in ſua celebri diſputatione. Hinc Stephanus primus legatos S. Cypriani, quod ejus decretis de hæreticorum baptiſmo nollent acquieſcere, necdum confirmatis pro more eorum literis. Nec, inquit, ad colloquii « ſaltem communis ſermonem ad- « miſi, præcipiens fraternitati « veſtræ, ne quemquam eorum in «

„domum ſuam reciperet; vt ve-
„nientibus non ſolum pax &
„communio, ſed & tectum & ho-
„ſpitium negaretur. Communio quippe illa vetita erat, vt jam monuimus.

XXXIII. Ac licet quilibet Romam proficiſcentes, Canonicas deferrent ad Pontificem; qui a Pontifice mittebantur, his literis non indigebant. Nicolaus enim primus epiſt. 70. ad Hincmarum, Photium Conſtantinopolitanum intruſum arguit, & invaſorem expulſo Ignatio, quod a legatis epiſtolas commendatitias, contra conſuetudinem poſtulaſſet, cum eſſet Pontificis literas accipere, non autem dare. *Et adhuc, quod eſt gravius*, inquit, *& inſanius, a miſſis noſtris contra*

omnem regulam & præter omnem consuetudinem, libellum fidei, si se ab illis recipi vellent, exigere moliebantur. . . . . necnon & epistolas Canonicas ab his ei quem suum œcumenicum Patriarcham appellant, dandas improbe requirebant.

XXXIV. Addit Concilium Sardicense canone 9. si Episcopi negotia in aula Principum haberent, mittendos esse Diaconos, qui amicos Episcoporum hortarentur ad opem præstandam apud Regem; si vero in Curia Romana negotia vrgerent, eosdem mittendos Diaconos cum literis commendatitiis, qui adirent Julium Pontificem, rem aperirent, vt ipse expenderet an justa esset postulatio, adeoque admittenda; an vero contineret

aliquid aut parum modeſtum, aut etiam injuſtum, ſicque abnueret Pontifex, ſicut jam retulimus, factum a Metropolitanis ex Alexio Ariſteno. At quod ad Epiſcopos ſpectat, duriorem his legem impoſitam quam aliis, deprehendes ex Criſconio in Brev. can. qui ex Hoſio in Conc. Sardicen. tres vltra hebdomadas Epiſcopum abeſſe non poſſe ſtatuit, & quidem ad colligendos fructus in agris. Hanc in ſententiam diſcedunt interpretes omnes ad can. 11. & 12. Sardic. Concil. Balſamon, Zonaras, Alexius, &c. *μὴ πλέον ἐκεῖσε μενέτω κυριακῶν τριῶν διαστήματος. Non amplius quam dominicarum trium ſpatio ibi remaneat.* Concilium diſertis verbis, ſolis tantum tribus

dominicis abesse permiserat, ἐπὶ τρισὶ καὶ μόναις κυριακαῖς. Addit tamen Alexius Aristenus quiddam de necessitate summa ad quam adigi poterant Episcopi: ἀνάγκης δίχα βιαίας, δυσχερὲς δ᾽ ἐπὶ πλεῖστον τὸν ἐπίσκοπον τῆς οἰκείας ἐκκλησίας ἀπολιμπάνεσθαι. hoc est: *Absque necessitate maxima, intolerabile est Episcopum a sua Ecclesia abesse* plus quam tribus hebdomadibus.

XXXV. Inter literas commendatitias annumerantur quoque literæ quæ a Patriarcha Constantinopolitano recens creato mitti solent, quæque fidei confessionem continent. Id habemus ex Leunclavio in Jure Græco-Romano lib. 6. pag. 439. edit. 1596. Francofurti.

XXXVI. Quod de Photio di-

ximus, adeo extra controversiam est, vt cum Petrus Constantinopolitanus Patriarcha, Eugenio Pontifici synodicam misisset, ex Ecclesia ejecta est. Martinus quidem Romanus Amando Episcopo in Gallia encyclicas misit, vt testatur epistola ad eumdem. Sed intolerabilis visa est Nicephori Patriarchæ audacia, qui ad Leonem Rom. synodicas misit, licet ab Imperatore id sibi prohibitum fuisset. quod refert Paulus Diaconus. Non enim erat jus Episcoporum ejusmodi ad Romanum Pontificem synodicas mittere.

XXXVII. Addam iis quæ attuli nonnihil, quod etsi videatur extra lineam, ad Literas ta-

men Canonicas ſpectat. Antiochiæ olim ludi Circenſes tanto ſtudio actitati ſunt, vt ſæpe Antiochenſium Primates ad mercandas quadrigas vſque in Hiſpaniam mitterent; qui vero ejus negotii cauſa proficiſcebantur in provincias, a viris principibus literas commendatitias obtinebant.

XXXVIII. In literis Clericorum conſignandis Eccleſiæ diſciplina attendebatur, ne vagari aut inſoleſcere, tanquam nulli Canoni ſubditi viderentur. Expendebatur quoque an juſta eſſet petitio, an vera proficiſcendi cauſa proponeretur; ſiquid enim ejuſmodi deſideraretur, tunc aut literæ non concedebantur, aut conceſſæ erant

inutiles. In laicis vero, eorum necessitas, si operibus potissimum clariores essent, spectabatur. At revera duo maxime erant cavenda. Primum, peregrinos illos revera esse pauperes: alterum dignos esse quibus eleemosynæ erogarentur. Si alterutrum deesset, aut inutiles erant Canonicæ Literæ, aut nullæ concedebantur, sicut de Clericis diximus. Illud optime explicat Josephus Ægyptius in can. 11. Calchedonensem, cujus verba hæc sunt: *Quod ad omnes pauperes, qui eleemosynas rogant, mandamus nunc ut scribantur iis epistolæ, cum inquisitum fuerit in eorum negotia: & quod digni sunt eleemosynis, & quod eis necessaria desunt.* Darem hic Arabica, nisi accepissem non ita

pridem characteres Arabicos, aliosque Orientales, nescio quo fato periisse, nullosque extare nunc in Gallia, quamvis superioribus annis elegantissimis ejusmodi typis instructissimum typographeium magno sumptu ex liberalitate Principis conflatum esset. Quæ sane jactura magno literatorum dolore ac detrimento, nescio cujus hominis malevolentia, contigit, nec facile resarciri poterit, nisi Principis invictissimi Ludovici Magni munificentia, qui ad rerum gestarum magnitudinem, ne quid non laudabile suscepisse videatur, linguarum Orientalium studium fovebit, & typos in hanc rem quasi postliminio reversos, in pristinum decorem

restituet, ne quid in posterum ejusmodi studia detrimenti patiantur, quæ apud nos frigere admodum videntur. Quod autem in vsu Arabibus fuisse literas systaticas, ex eo deprehendes, quod in linguam suam vocem levi deflexione transtulerunt ex Græco. Iis scilicet hæ literæ dicuntur *Ketaabn sistatikiin*, quod a Græcis vsurpasse nemo non perspicit.

XXXIX. Quæ hucusque attigimus, Clericos tantum & laicos peregrinantes spectare videntur; non ea tamen est Ecclesiæ lex, non is sensus Conciliorum, vt Episcopi ab hac lege immunes dicantur. Nulla quippe in re sacris Canonibus cautum est majori sollicitudine,

quam ne Episcopi absque literis peregrinarentur, & extra diœcesin suam absque justa causa vagarentur. In Collectione Crisconiana quam jam insinuavi canone 160. Non licet Episcopo a sua « Ecclesia abesse plus quam tribus « hebdomadibus. «

XL. Fuit etiam olim is ritus & disciplinæ severitas, vt si ad Synodum profecti essent Episcopi, Literis Canonicis muniti esse deberent; adeo vt Synodus & Concilium dici non posset, ad quod sine Canonicis convenissent Episcopi. Maximus in disputatione cum Pyrrho Synodum esse pernegat, quam convocaverant Pyrrhus & Sergius: quoniam qui convenerant, non habebant commendatitias, neque

Episcopi a Metropolitanis, neque Metropolitani a Patriarchis. συστατικὰς οἱ συνελθόντες οὐκ εἶχον, οὔτε οἱ ἐπίσκοποι ἀπὸ τῶν μητροπολιτῶν, οὔτε οἱ μητροπολῖται ἀπὸ τῶν πατριαρχῶν. Quod certa lege & fixa adeo constabat, vt ad leges politicas postmodum transierit. Qui enim Clerici aut Monachi, ad comitatum, siue aulam Imperatoriam proficiscebantur sine Episcopi literis, pro Clericis aut Monachis non habebantur, neque adeo eorum fruebantur priuilegiis. Docet istud L. 22. C. *de Episc. & Cler.* καὶ μὴ νομιζέσθω ὅλως κληρικὸς ἢ μοναχὸς ὁ συλλαβῶν ἐκτὸς τοῦ οἰκείου ἐπισκόπου, τὸ κομιτάτον εἰληφώς. Quod Græca per συλλαβῶν ἐκτὸς exprimunt, Latina per *citra fiduciam* loquuntur; sunt autem συλ-

λαβαὶ Literæ Canonicæ. De qua voce neque veteres Grammaticos, nec Gloſſaria ſollicite vrgebo, ne rem mihi plane ingratam videar præſtitiſſe.

XLI. Ut autem Eccleſiaſtica lex plenius intelligatur, repetenda ſunt pauliſper quæ velut in anteceſſum jam propoſuimus; idem enim de Epiſcopis ac de Presbyteris fere ſemper decretum eſt in hac materia. Apoſtolicus canon 33. Epiſcopos cum Presbyteris conjungit: μηδένα τῶν ξένων ἐπισκόπων, ἢ πρεσβυτέρων, ἢ διακόνων, &c. Tenentur itaque eadem lege ex hoc loco Epiſcopi non ſecus ac Presbyteri. Quid hic juvat repetere can. 11. Concilii Antiocheni ſupra recitati? Quid pariter recenſebimus can.

Epiſcopi a Metropolitanis, neque Metropolitani a Patriarchis. συςατικὰς οἱ συνελθόντες οὐκ εἶχον, οὔτε οἱ ἐπίσκοποι ἀπὸ τῶν μητροπολιτῶν, οὔτε οἱ μητροπολῖται ἀπὸ τῶν πατριαρχῶν. Quod certa lege & fixa adeo conſtabat, vt ad leges politicas poſtmodum tranſierit. Qui enim Clerici aut Monachi, ad comitatum, ſive aulam Imperatoriam proficiſcebantur ſine Epiſcopi literis, pro Clericis aut Monachis non habebantur, neque adeo eorum fruebantur privilegiis. Docet iſtud L. 22. C. *de Epiſc. & Cler.* καὶ μὴ νομιζέσθω ὅλως κληρικὸς ἢ μοναχὸς ὁ συλλαβὼν ἐκτὸς τοῦ οἰκείου ἐπισκόπου, τὸ κομιτάτον εἰληφώς. Quod Græca per συλλαβὼν ἐκτὸς exprimunt, Latina per *citra fiduciam* loquuntur; ſunt autem συλ-

Digitized by Google

λαβαὶ Literæ Canonicæ. De qua voce neque veteres Grammaticos, nec Glossaria sollicite vrgebo, ne rem mihi plane ingratam videar præstitisse.

XLI. Ut autem Ecclesiastica lex plenius intelligatur, repetenda sunt paulisper quæ velut in antecessum jam proposuimus; idem enim de Episcopis ac de Presbyteris fere semper decretum est in hac materia. Apostolicus canon 33. Episcopos cum Presbyteris conjungit: μηδένα τῶν ξένων ἐπισκόπων, ἢ πρεσβυτέρων, ἢ διακόνων, &c. Tenentur itaque eadem lege ex hoc loco Episcopi non secus ac Presbyteri. Quid hic juvat repetere can. 11. Concilii Antiocheni supra recitati? Quid pariter recensebimus can.

23. Concilii Carthaginensis? In eo enim iis prohibetur, ne mare transmittant: ὁμοίως ἐπίσκοποι πέραν θαλάσσης μὴ ἀποδημείτωσαν, εἰ μὴ μετὰ ψηφίσματος τῆς πρώτης καθέδρας τοῦ ἰδίου ἑκάστης χώρας ἐπισκόπου· τουτέστιν, εἰ μὴ ἀπ' αὐτοῦ τοῦ πρωτεύοντος κατεξαίρετον λάβῃ, τὴν, ἥ τις λέγεται ἀπολυτικὴ, τετυπωμένην, ἤτοι παρέθεσιν. hoc est: *Pari modo Episcopi trans mare non peregrinentur, nisi ex decreto primæ Cathedræ vniuscujusque regionis Episcopi: id est, nisi a Primate ipso Canonicam habuerit, quam dimissoriam vocant, scripto exaratam cum justa expositione.*

XLII. Vigilius Pontifex Rom. epist. 7. jus suum dandæ Formatæ Episcopis, impertitur Auxanio Arelatensi, vtpote cui suas vices commiserat. *Nullus de Pon-*

tificibus tuæ per has vices ordinationi commiſſis, in longinquis quibuſlibet locis audeat proficiſci, ni ſolenni more (ſicut deceſſore noſtro prædeceſſori veſtro ſimiliter concedente conſueverant) Formatam veſtræ caritatis acceperit. Cui teſtimonio aliud e Gallia conjungemus ex Epiſcopo, & quidem Gallo. Is erit Hincmarus etiam Rhemenſis: Laudunenſem Epiſcopum nepotem ſuum arguit, quod ſæpius extra diœceſin profectus eſſet abſque literis ſui Metropolitani.

XLIII. Quaſi vero hæc non ſufficerent ad comprimendam hiſce temporibus Epiſcoporum licentiam, leges civiles in eo vigilaſſe, in id armatas fuiſſe certum eſt, eoque vigore vt pro Clericis non haberentur, qui ſi-

ne literis ſyſtaticis divagari auderent. Illud petendum ex L. *Si qua*, 22. §. 2. Cod. *de Epiſc. & Cler. Præterea jubemus, ut omnes Clerici atque Monachi, qui de ſuis civitatibus ad hanc almam urbem eccleſiaſtici negotii vel religionis cauſa proficiſcuntur, literis Epiſcopi, cui unuſquiſque eorum iter faciens obſequitur, muniti adveniant; ſcituri quod ſi citra hanc fiduciam acceſſerint, ſibimet imputabunt quod non Clerici vel Monachi eſſe putabuntur.*

XLIV. De Epiſcopis equidem huic regulæ ſubditis nulla mentio hac in lege, ſed idem Imperator aliis in locis Epiſcopos peculiariter notat & diſtinguit Novel. 6. cap. 3. in qua mentione facta de Clericis ſubjungit: μὴ ἄλλως δέ τινα τῶν θεοφιλεστά-

τωv

τῶν ἐπισκόπων θαῤῥεῖν στέλλεσθαι πρὸς ταύτην τὴν εὐδαίμονα πόλιν, πρὶν ἂν εἰ μὲν τις ἐπίσκοπος εἴη γράμματα λάβοι τοῦ οἰκείου μητροπολίτου πρὸς τὴν βασιλείαν, ταῦτα δὴ κατὰ τοὺς θείους κανόνας συστατικὰ καλούμενα, τὰ μαρτυροῦντα τῷ ἀναγκαίῳ τῆς αὐτοῦ παρουσίας· εἰ δέ γε μητροπολίτης εἴη ὁ παραγίνεσθαι βουλόμενος, γράμματα κομίσαιτο τοῦ τῆς διοικήσεως πατριάρχου, τὴν αὐτοῦ παρουσίαν ἀναγκαίαν εἶναι λέγοντα, οὕτω δὲ δεῖσθαι βασιλέα, καὶ ἐπιτρέπεσθαι τὴν ἐνταῦθα παρουσίαν, καὶ μὴ προχείρως παρὰ γνώμην τῶν μητροπολιτῶν, ἢ πατριαρχῶν ἀποδημεῖν. hoc eſt : *Non aliter vero vllum Deo amantiſſimorum Antiſtitum audere proficiſci in hanc felicem vrbem, priuſquam, ſi ſit Epiſcopus, literas obtinuerit a proprio Metropolita ad regiam, quæ quidem juxta ſacros canones commendatitiæ*

vocantur, quaque ipsum necessario adesse testentur: si autem qui proficisci cupit, sit Metropolitanus, literas attulerit Patriarchæ illius diœceseos, quæ necessariam ipsius præsentiam probent, eoque Regem opus habere, & ipsius præsentiam postulare, nec temere ac sine licentia Metropolitanorum aut Patriarcharum peregre proficisci. Monent vero hæc verba Imperatoris, seu potius jubent, Episcopos legis tenore comprehendi; iisque prohibitum, vt & Clericis aliis, sine Canonicis peregrinari. Cum enim propter auctoritatem, dignitatemque quam summam obtinebant in Ecclesia, populis exemplo esse debeant, atque ex iis petenda sit Ecclesiasticæ disciplinæ observatio, optime sancitum est ne

ſedes ſuas deſererent, inconſultis Metropolitanis aut Patriarchis. Etſi vero hoc loco Juſtiniani ea lex renovata ac denuo ſtabilita recte videatur; addendus tamen alter locus ex Novel. 86. cap. 8. οὔτε δὲ μοναχὸν, οὔτε κληρικὸν, οὔτε ἐπίσκοπον κελεύομεν ἔρχεσθαι ἐνταῦθα, δίχα γραμμάτων τοῦ ὁσιωτάτου αὐτῶν πατριάρχου· ἢ εἰδέτωσαν, ὡς ἀναξίους ἑαυτοὺς τοῦ σχήματος ποιήσουσιν. hoc eſt: *Neque Monachum, neque Clericum, neque Epiſcopum huc venire compellimus, ſine literis ſanctiſſimi ipſorum Patriarchæ, alioſquin ſciant, quod ſuo ordine indignos ſe præſtant.* Canoni itaque ſubjectos fuiſſe Epiſcopos certiſſimum: atque etiam obiter notandum, Sixtum I. decreta quædam de rebus Eccleſiaſticis ſta-

tuisse, vt legitur lib. *de Romanis Pontificibus*, inter quæ illud est:
„Quicunque Episcopus evocatus
„fuerit ad sedem Romanam Apo-
„stolicam, rediens ad parochiam
„suam non suscipiatur, nisi cum
„Formatis salutationis ad plebem
„a sede Apostolica.

XLV. Tanta vero humanitate agebatur cum iis qui peregrinantes ejusmodi literas, eaque ratione quam diximus, deferebant, vt in eo maxime divini numinis opem mirari debeamus, qua fiebat vt amore tam sincero tamque fraterno se se invicem Christiani amplecterentur. Et qui communione illa & pacifica non fruebantur, ii ambire eamque postulare annitebantur. Hinc factum vt Valens & Ursa-

cius, de quibus verba fecimus pag. 41. cum Athanaſio communionem poſtulabant, vt diximus, & apud Athanaſium ad Solitarios: ὥσπερ ὑπὸ τοῦ συνειδότος μαστιζόμενοι μετέγνωσαν, καὶ γράφουσι μὲν αὐτοὶ τῷ ἐπισκόπῳ φιλικὴν καὶ εἰρηνικὴν ἐπιστολήν. id eſt: *Veluti conſcientiæ ſtimulis agitati, reſipuerunt, ipſique Epiſcopo conſcribunt amicam epiſtolam & pacificam.* Unde vitio datum eſt S. Chryſoſtomo inter illa crimina ei falſo objecta, ſive viginti novem articulos quos contra ipſum non ſine ſcelere Monachi propoſuerunt, in Synodo ad Quercum in ſuburbio quodam Calchedonenſi: quod nimirum, Monachos cum Eccleſia pacem habentes, etſi commendatitiis literis munitos, in

carcerem conjeciſſet. Quod falſiſſimum & impie dictum in ſanctum Epiſcopum, nemo inficiabitur, qui tanti viri manſuetudinem noverit, & morum candorem, qui in omni vita & in omnibus ejus ſcriptis elucet; qui meminerit etiam tam pium, tam eruditum virum, neque leges Eccleſiaſticas ignoraſſe, neque quidquam contra eaſdem temere præſtitiſſe.

XLVI. Demonſtrata igitur Canonicarum origine, explicato vſu, & expoſitis variis generibus, de forma quæ in iis conſcribendis vſurpatur, dicendum reſtat, de qua ita dicam, vt nihil præteriiſſe in re tam celebri videar, quod alicujus eſſe momenti videatur. Ideo enim opus iſtud

aggressi sumus, vt quod certum & indubitatum esset, ostenderemus, reique Ecclesiasticæ majestatem ex antiquis canonibus & scriptis in lucem exponeremus.

XLVII. Quod ad Canonicarum Literarum notitiam restat, nobis paucis attingendum, docendumque qua ratione & qua forma conscribebantur. Illud autem vt optime intelligatur, attendenda videtur forma, siue earum conficiendarum modus, qui in Concilio Nicæno præscriptus fuit.

XLVIII. Atticus igitur Episcopus Constantinopolitanus, de quo in superioribus egimus, formam hanc præscripsit. Græcorum esse inventum ostendit

carcerem conjecisset. Quod falsissimum & impie dictum in sanctum Episcopum, nemo inficiabitur, qui tanti viri mansuetudinem noverit, & morum candorem, qui in omni vita & in omnibus ejus scriptis elucet; qui meminerit etiam tam pium, tam eruditum virum, neque leges Ecclesiasticas ignorasse, neque quidquam contra easdem temere præstitisse.

XLVI. Demonstrata igitur Canonicarum origine, explicato vsu, & expositis variis generibus, de forma quæ in iis conscribendis vsurpatur, dicendum restat, de qua ita dicam, vt nihil prætermisisse in re tam celebri videar, quod alicujus esse momenti videatur. Ideo enim opus istud

aggreſſi ſumus, vt quod certum & indubitatum eſſet, oſtenderemus, reique Eccleſiaſticæ majeſtatem ex antiquis canonibus & ſcriptis in lucem exponeremus.

XLVII. Quod ad Canonicarum Literarum notitiam reſtat, nobis paucis attingendum, docendumque qua ratione & qua forma conſcribebantur. Illud autem vt optime intelligatur, attendenda videtur forma, ſive earum conficiendarum modus, qui in Concilio Nicæno præſcriptus fuit.

XLVIII. Atticus igitur Epiſcopus Conſtantinopolitanus, de quo in ſuperioribus egimus, formam hanc præſcripſit. Græcorum eſſe inventum oſtendit

Græcarum literarum ratio quæ in iis adhibebantur. Attici itaque forma qua fieri debebant, hæc erat. Græca elementa literarum numeros etiam exprimere, nullus qui vel tenuiter Græci ſermonis notitiam habet, ignorat. Ne igitur in faciendis Epiſtolis Canonicis, quas mos Latinus Formatas appellat, aliqua fraus falſitatis temere præſumeretur: hoc a Patribus CCCXVIII. Nicæam congregatis, & ſaluberrime inventum eſt & conſtitutum, vt Formatæ Epiſtolæ hanc calculationis ſeu ſupputationis habeant rationem. Id eſt, vt adſumantur in ſupputationem prima Græca elementa, Patris, & Filii, & Spiritusſancti, hoc eſt, Π, Υ, Α: quæ

elementa octogenarium, & quadringentesimum & primum significant numerum. Petri quoque Apostoli prima litera, id est, Π, quæ numerum octoginta significat. Ejus quoque qui scribit Episcopi prima litera; cui scribitur, secunda; accipientis, tertia; civitatis de qua scribitur, quarta; & Indictionis, quæcumque est id temporis, idem qui fuerit numerus adsumatur: atque ita, his omnibus Græcis literis, quæ, vt diximus, numeros exprimunt, in vnum ductis, vnam quæcumque collecta fuerit, summam epistola teneat. Hanc qui suscipit, omni cum cautela requirat expresse. Addat præterea separatim in epistola nonagenarium & nonum numerum,

qui ſecundum Græca elementa ſignificat AMHN. In Concilio Carthaginenſi aliquid amplius quam in Nicæno præſcriptum eſt, nempe vt in Formatis dies Paſchalis illius anni apponeretur: ac ſi nondum definitus eſſet, tunc aſſumebatur dies Paſchalis anni præteriti. quod indicatur etiam can. 20. Concilii Milevitani II. quem antea retulimus. Apud varios ſcriptores occurrit hæc formula, ſed eam ex Sirmondi notis ad Concilia Galliæ tomo 2. deſcripſimus, cum ab aliis haurire potuiſſemus: Gratianum dico, Ivonem Carnotenſem, Burcardum, apud quos occurrit non modo formula, ſed & literæ ejuſmodi plurimæ extant, miſſis aliis ſcriptoribus

tum recentioribus, tum antiquis.

XLIX. Ex hac formula facile est animadvertere, numeros in Formatis duplicis generis adhiberi solitos. Quædam nimirum omnibus Canonicis communes esse, quosdam vero diversos, hoc est, singulis literis proprios. Qui communes sunt ac semper iidem in omnibus, sunt qui consiunt ex primis literis Patris, Filii, & Spiritus-sancti, ac Petri, id est, Π, Υ, Α, Π, quibus aptantur numeri 80, 400, 1, & 80; & ex literis ΑΜΗΝ, hoc est, 1, 40, 8, 50. hoc est 99. quorum numerorum summa est 660. Is numerus idem semper esse debet in Formatis omnibus; qui vero numeri proprii sunt & privati literarum, sunt qui

conficiuntur ex prima litera ſcribentis ; ſecunda, ejus qui ſcribitur ; tertia, illius ad quem ſcribitur ; quarta, civitatis de qua ſcribitur ; & ex Indictionis cujuſque nota, quæ quidem fere nunquam in variis ac diverſis Formatis reperitur. Unde ſi hæc exacte fiant, accidit vt in ſingulis literis diverſus numerus occurrat, ac proinde numerorum iis reſpondentium diverſa ſit ſumma.

Hæc autem ſi animo diligenter inhæreant, facili negotio quæcumque occurrent Formatæ, examinari poterunt, pluresque, ſi vetus ille vſus revocaretur, conſcribi ac confici. Variarum ejuſmodi Formatarum exempla dabimus, ad exercendam ſtudio-

ſorum diligentiam : tum etiam vt eruditorum curioſitati aliquantiſper ſatisfacere poſſimus. Sed antequam ad harum deſcriptionem veniamus, operæpretium erit, numeros cuique literæ ordine alphabetico reſpondentes annotare, vt numerus, ſiue ſumma facilius conficiatur. Qui licet numeri ab aliis ſcriptoribus facile cognoſci queant, hic in laterculo quodam apponemus, nequid in hoc Commentario deeſſe videatur ad perfectiſſimam literarum harumce cognitionem.

Indiculus repræſentans quos numeros Græca elementa ſignificant.

Α α	1.	Ξ ξ	60.
Β ϐ	2.	Ο ο	70.
Γ γ	3.	Π π	80.
Δ δ	4.	ϟ	90.
Ε ε.	5.	Ρ ρ	100.
ϛ.	6.	Σ σ	200.
Ζ ζ	7.	Τ τ	300.
Η η	8.	Υ υ	400.
Θ ϑ	9.	Φ φ	500.
Ι ι	10.	Χ χ	600.
Κ κ	20.	Ψ ψ	700.
Λ λ	30.	Ω ω	800.
Μ μ	40.		
Ν ν	50.	ϡ	900.

Etſi vero apud varios auctores legantur, & facile ex iis deſcribi

possint Formatarum exempla: adducemus hic quædam, vt penitus qua ratione conficiebantur, cuivis innotescat.

L. WOLFEONIS CONSTANTIENSIS EPISCOPI *ad Bernaltum Argentariensem, pro Annone Clerico, vt in ejus parochia manere, & ad sacros ordines promoveri possit.*

Π. Υ. Α. Π. *Sanctissimo in Christo fratri, summaque dulcedine amplectendo*, BERNALTO, *Argentariensis civitatis Episcopo*, Wolfeon *Constantiensis Ecclesiæ Præsul, perpetuæ beatitudinis optat in Christo salutem.* Υ. Ε. Ν. Σ.

De cætero noverit sancta fra-

ternitas vestra, quod iste Clericus nomine Anno, *nostra in parœcia instructus ac detonsus, parvitatem nostram rogavit, quatenus illi commendatitias literas conscriberemus, quibus vestræ celsitudini commendatus, sub tuitione regiminis vestri degere possit. Cujus voluntati consentientes, secundum canonicam auctoritatem literas ei dimissorias dedimus, per quas & ipsi concedimus, ut sub vestro magisterio divinæ servituti insistens, suæ deserviat utilitati, & vobis licentiam tribuimus, ut si dignum eum judicaveritis, ad sacros ordines promoveatis. Commendatum ergo eum curæ vestræ suscipite, & nostris ex partibus absolutum, in vestrarum ovium numero custodite. Quas literas, ut vigore veritatis*

firmatæ

firmatæ indubitanter a vobis suscipiantur, literis Græcis, vt Canonica docet auctoritas, confirmare satagimus. Sancta Trinitas vestram beatitudinem ad regimen sanctæ suæ Ecclesiæ perpetualiter bene valere concedat. ϟθ. *Indictione* x.
Continet autem hæc Formata numerum 1325. Nam Indictio x. notatur, & numerus respondens υ, ε, ν, σ, simul cum Indictione faciunt 665. qui numerus est proprius, qui additus communi ex Α Μ Η Ν, 99. & Π. Υ. Α. Π. 561. dant summam 1325.

LI. TEUTGAUDI ARCHIEPISCOPI TREVIRENSIS *epistola generalis, ad Carolum Calvum Regem, Episcopos,*

& alios universos, pro Hegilone Presbytero ad Sanctorum loca peregrinante.

Gloriosissimo & a Deo coronato, magno & pacifico Regi Karolo, & omnibus beatissimis Præsulibus, cæterisque in gradibus Ecclesiasticis ordinatis, & universis in regno ejus sæcularem administrantibus dignitatem, seu cunctis fidelibus Domini nostri Jesu Christi adventum diligentibus, TEOTGAUDUS *humillimus Trevirorum Archiepiscopus, plenam pacem, & perpetui gaudii optabilem implorat salutem.*

LII. *Quia sæpe fieri solet, ut magni viri, summa religionis arce conspicui, virtutum robore prævalidi, armis justitiæ accincti, castitatis can-*

Digitized by Google

dore insigniti, sapientiæ decore præfulgidi, migrandi de suis locis concipiant amorem, quo per talem occasionem, humanam possint subterfugere laudem, & minoris meriti æstimentur ab extraneis, qui granditer honorificabantur a nobis. Plurima quippe sunt istiusmodi occasionis veteris & novi Testamenti hortamenta, & evidentissima præ oculis documenta, quæ vobis, quia satis agnita esse non ambigimus, opportunius ea præterimus. Hac igitur felicissima consuetudine, & saluberrima doctrina commonitus quidam frater nobis carissimus, & cunctis benevolentibus, nomine HEGILO, *quia diœcesanus noster erat, in nostra videlicet diœcesi nutritus & tonsus, sacroque dogmate sanctarum Scripturarum plenissime eruditus, & honestissime conversatus,*

atque in Ecclesia nobis commissa, ad sacerdotii dignitatem fuerat promotus, licentiam a nobis petiit, ut more canonico, absolutione suscepta, & largita sibi benedictione, tutius atque securius loca Sanctorum visitare, & ad vestram praesentiam liberius ac familiarius accedere valeret, ad quemcumque ex vobis illum itineris varietas perduxisset. Itaque nos petitioni ejus assensum tribuentes, & venerationi illius consentientes, adquievimus consentiendo, quod secundum Deum desiderare videbatur. Quocirca suppliciter deprecamur, & obnixe deposcimus humanitatem vestram, ut honorabiliter susceptum, sicut Dei templum & habitaculum Spiritus sancti, veluti mansionem sanctae Trinitatis, quemadmodum pretiosissimum membrum Christi, sicuti auctum do-

no, & largitate septiformis gratiæ Dei, quocunque pervenerit, sive modico, seu largiori spatio apud vos moraturus, benigne tractetis, humane exhibeatis: ut Christum in eo suscipientes, prout rogamus, fideliter pro illo meritum munificentiæ vestræ adquiratis æternaliter. Denique cum propter memorabilem justificationem ipsius prærogativam, has vobis pacificas literas porrigere decerneremus, Operæpretium fore arbitrati sumus, ut Græca quoque elementa ex nomine Patris Π, *& Filii* Υ, *& Spiritus sancti* Α. *Primam quoque literam ex nomine beati Petri Apostoli* Π. *&* AMEN *in fine insereremus, cum literis nihilominus Græcis summam illarum demonstrantibus* Φ Ξ Α. *ut per hoc vobis evidentius luceret honorificentia ejus, quem exoramus,*

præfixis apicibus ſanctæ Trinitatis, vt ſacroſancta Trinitas illum vtique conſervet, muniat, atque defendat, intercedente beato Petro Apoſtolo. AMHN *vero in extremo adponere ſtuduimus, optantes vt iter illius ſalubriter dirigatur, oculis divinæ majeſtatis efficiatur acceptabile, receptibile Sanctis, & memorabile in æternum, per Dominum noſtrum* JESUM *Chriſtum. Hac ratione, in hac epiſtola, Græca elementa poſuimus, non vt Canonicam Formatam formaremus, ſed vt eidem jam intimato* HEGILONI *proſpera per elementa indita precaremur. Valete. Dextera Dei Patris, per quem facta ſunt ſæcula, religionem veſtram tueatur, & bonam impleat voluntatem, juxta deſiderium veſtrum, omnes fideles, & cuncti beatiſſimi fratres, cum*

Rege Karolo, a Rege omnium Regum pro magnis meritis in perpetuum coronandi. Amen.

LIII. Per literas Φ Ξ Α expreſſit tantum numeros communes 561. ſi enim addidiſſet 99. ex Α Μ Η Ν, confierent 660. Advertendum quoque hic Indictionem nullam annotari, vnde annum Chriſti expiſcari quis poſſet. Certum tamen eſt Caroli Calvi temporibus Teutgaudum Epiſcopum floruiſſe.

Addendam eſſe tot literis Formatam cenſuimus, quæ in Euchologio Græcorum occurrit, nobiſque ex Leonis Allatii codice tradita: quæ licet alio omnino ſenſu, aliaque de cauſa data ſit, vſum tamen oſtendit Orientalis Eccleſiæ, in qua peni-

tus abrogatas non esse Formatas, ostendit. ΣΥΣΤΑΤΙΚΟΝ inscribitur, hoc est, Formata sive commendatitia.

Κατὰ πνεῦμα υἱῷ παπᾷ Κύρῳ, τῷ δεῖνι, εἰς ἔνδειξιν καὶ ἀσφάλειαν.

Ἐγράφη ἐν τῷ ἡμετέρῳ οἴκῳ τῆς ἁγίας ἐπισκοπῆς ἀμαθουσίων κατὰ τὴν δοθεῖσαν τοῖς ἀρχιερεῦσιν ἐξουσίαν ὑπὸ τῶν ἁγίων ἀποστόλων, εἰς τὸ χειροτονεῖν διακόνους, ὑποδιακόνους, καὶ εἰς τὸ πρεσβυτέρου εἰσάγειν ἀξίωμα· καὶ διὰ ταύτης τῆς χάριτος, καὶ εἰς τὴν ἡμῶν ταπεινότητα διελθούσης, καταχεχειροτόνηκα πρεσβύτερον, τὸν ἐν μοναχοῖς Κῦρον τὸν δεῖνα, κατὰ τὴν συμμαρτυρίαν τοῦ πνευματικοῦ αὐτοῦ πατρὸς, κατὰ τοὺς κανόνας τῶν ἁγίων ἀποστόλων· δέδωκα δὲ αὐτῷ ἐξουσίαν ἱερουργεῖν ἀκωλύτως, ἐν ταῖς τοῦ θεοῦ ἐκ-

κλησίαις· ὅθεν καὶ εἰς τοῦτο γέγονε τὸ παρὸν συστατικὸν τῆς ἡμῶν ταπεινότητος, καὶ ἐπεδόθη τῷ διαλειφθέντι ἱερομονάχῳ Κύρῳ, τῷ δεῖνι, εἰς ἀσφάλειαν αὐτοῦ.

In testimonium & securitatem filii secundum spiritum Domini Cyri N.

In palatio nostro Episcopali Amathuntis scripta est, ex potestate a sanctis Apostolis data Pontificibus, creandi Diaconos, Hypodiaconos, & in sacerdotii dignitatem promovendi: ac propter illam gratiam, quæ in mediocritatem nostram etiam pervenit, in sacerdotii gradum adoptavi Monachum Cyrum N. exhibito nobis patris illius spiritualis testimonio, secundum Apostolicos cano-

nes : dedi ipsi liberam potestatem sacri faciendi in Ecclesia Dei. Hanc ob causam mediocritas nostra præsentem Formatam exaravit, & accipienti inter Monachos sacerdoti Cyro N. in ipsius securitatem contulit.

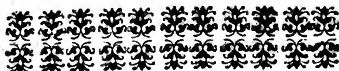

Digitized by Google

APPENDIX
DE
LITERIS TRACTORIIS
AC SYNODICIS.

Digitized by Google

Digitized by Google

APPENDIX
DE
LITERIS TRACTORIIS
AC SYNODICIS.

1. QUOD superiori dissertatione de Literis Canonicis explicare nobis erat propositum, variis casibus ac difficultatibus maximis involutum esse atque obseptum, nemo sanus inficiabitur. Quæ vero nobis dicenda supersunt, difficillimis non modo quæstionibus implicata sunt, propter contentiosas quorumdam obser-

vationes, & falsas interpretationes; verum etiam, majori in iis explicandis studio & attentione opus esse audacter assevero. Illud autem cum identidem animo mecum repeterem, Tractorias Literas ac Synodicas ad calcem hujus operis rejiciendas, & quasi appendicis loco, existimavi. Res quippe tam dissimiles simul permiscere, instituto nostro parum convenire, illas vero separatim & magno cum discrimine perspicue explicare, operæpretium esse duxi. Unde nec casu aut sorte aliqua, sed consilio ac data opera factum, velim omnes intelligant, Tractorias illas seorsim ab aliis literis nos hic exponere. Si enim sub Canonicis literas illas evocatorias

complecti fuiſſet animus, rerum penitus abſimilium permixtione Diſſertationem interturbare neceſſe fuiſſet, eaque ratione hiſcere quodammodo videretur oratio, reſque minus commode explicata. Ac quoniam de iis verba nobis facienda erant, ne deeſſet quidquam quod ad Diſſertationem a nobis inſtitutam conduceret, prudentis eſſe arbitrati ſumus, diligenter cavere ac proſpicere, quo maxime loco, & qua ratione illud eſſet agendum.

2. Ac ne res non neceſſarias attingamus, & promiſcuo rerum diverſarum ſermone quemquam offendamus; de Decretalibus, Paſchalibus, Clericis, Privatis, Captivorum, Memoria-

libus, & aliis ejusmodi, ne verbum quidem vllum faciendum putamus. Quid enim ad antiquitatem rerum Ecclesiasticarum faciunt illæ literæ, quarum vix vlla antiquitatem sapit, quarum vsus pene nullus vnquam fuit, aut quæ infimorum temporum corruptela enatæ sunt? Nihil sane facilius, quam tam varia congerendo immensam operis molem construere, librosque nullo delectu consarcinare. Quis enim dicendi materiam, de iis quæ attigimus, sibi satis amplam suppeditari diffiteatur, modo ne charta desit, cui res tam multiplices illinantur.

3. Tractorias igitur hic tantum & Synodicas examinabimus, vtpote rei Ecclesiasticæ necessarias,

rias; ac ſi quid de aliis perſtringamus, id a nobis obiter peractum iri, ſpondeo ac promitto.

4. Atque vt ſtemus promiſſis, Feſtivas & Confeſſorias literas paucis attingemus, atque veluti aliud agendo: neque enim illud erit inutile, modo tamen temporis non multum impendatur. Erant autem feſtivæ, quæ in ſolenni Martyrum feſtivitate, ſive natalitiis adhibebantur; quibus ſcilicet ſeſe invicem ſalutabant Chriſtiani, feſtos dies bene precando. Neque vero præſentes ſic ſeſe conſalutabant; ſed inter abſentes tantum illarum vſus erat, moſque ejuſmodi ſe literis ſalutandi. Teſtes non adduco: pleræque enim occurrunt tales literæ apud Theodor.

& alios, diversis in festivitatibus datæ.

5. Verbum quoque addamus de confessoriis, quo studiosorum curiositati satisfaciamus. Erant autem ejusmodi literæ, datæ Confessoribus, vt munere suo, atque e re Christiana, fungi possent. Unde Concilium Eliberitanum can. 25. *Omnis qui attulerit literas confessorias, sublato nomine Confessoris, eo quod sub hac nominis gloria partim concutiant simplices, communicatoriæ ei dandæ sunt literæ.* Quæ per se clara sunt omnia & perspicua, nullumque dubitandi locum eruditis relinquunt.

6. Garsias Loaysa ad cap. 7. Concilii Hispalensis secundi, de confessoriis idem fere ac quod

diximus, ſtatuit, in quo a Franciſco Bernardino Ferrario reprehenditur. Immerito quidem, nam aliud plane a propoſito adducit Bernardinus, vt Loayſam erraſſe demonſtret. Qui dubitaverit, locum ipſe adeat. Certiſſimum quidem eſt, confeſſorias quoque literas vocari poſſe; (nam libelli dicebantur) quæ a Confeſſoribus in carcere dabantur, vt pœnitentes, lapſoſque etiam, & ἐπιτεθυκότας εἰδώλοις fidelibus commendarent. Unde Concilium Eliberitanum adduximus, & Arelatenſe primum in medium hic proferemus, Eliberitano penitus conforme can. 9. *De his qui Confeſſorum literas offerunt, placuit, vt ſublatis iis literis, accipiant communicatorias.*

7. Ideo autem confessorias literas in communicatorias transire existimaverim, quod earum beneficio pax cum Ecclesia, & cum aliis Christianis communicatio reddebatur: quod est absque vllo dubio verissimum. Si tamen Tertullianum, si B. Cyprianum attente legisset, in eum non esset lapsus errorem Franciscus Bernardinus, neque Garsiam tam audacter carperet. Indulgebant equidem Confessores, sive Martyres designati, iis qui scelerum magnitudinem exosi, ac ideo divinum numen ea qua par est sinceritate reformidabant, postulabantque pœnarum sibi inflictarum aliquid condonari; eaque ratione libelli ab iisdem Martyribus concedeban-

tur, qui literæ communicatoriæ dici potuerunt, propter redditam ſibi cum aliis communionem. Verum eo poſtmodum proceſſit abuſus, vt nullo diſcrimine hæc diplomata ſcriberentur. Unde Cyprianus, vt cuivis legenti patet, monuit, obteſtatuſque eſt Chriſtianos in carceribus detentos, ne temere votis pœnitentium annuerent. De quo ſatis ſuperque egimus in Diſſertatione noſtra, & olim etiam in notis & obſervationibus, tum ad Tertullianum, tum etiam ad eundem ſanctum Cyprianum. Ne igitur grandiori pagina turgeſcat oratio, & variis teſtimoniis rem per ſe ſe clariſſimam proſequamur, de Tractoriis vt paucis agamus, tempus poſtu-

lare videtur.

8. Tractoriæ nomen a tractu viæ publicæ derivatur, quam ſcilicet ſequebantur ii, quibus ejuſmodi literæ impertiebantur: neque enim a trahendo vox illa deſumenda eſt, quod Bernardino Ferrario contigit, & aliis qui cum ipſo errarunt, quique quid continerent Tractoriæ, quibus de cauſis darentur, haud ſatis animadverterunt.

9. Tractoriæ itaque, de quibus titulus eſt integer in codice Theodoſiano, de Tractoriis & Stativis, vt & in Juſtinianæo; literæ erant, ſive diplomata ad curſum publicum perficiendum. Concedebantur autem a Principe, quamvis poſtea Præfectus Prætorio, atque etiam Magiſter

Officiorum, id juris ſibi tribuerint, vt patet ex l. 9. Cod. *De Curſu publico.* Diploma illud, ſive evectio curſus publici, ideo concedebatur, vt qui a Principe ſive accerſerentur, ſive mitterentur, publico curſu, & ſtativis, ſive diverſoriis vti poſſent. Quod quidem jus abſque illo diplomate vſurpare non erat licitum: vnde Caſſiodorus lib. 4. Variar. c. 7. curſualem tractum dixit. De his ſtativis & diverſoriis multa dixit Jacobus Gothofredus in Notis ad hunc Cod. Theod. Quem conſulere poterit, quiſquis varias in Jure acceptiones, vſuſque varios apud Juriſconſultos diligenter expendere voluerit. Neque enim Tractorias hic annonarias, dimiſſo-

rias, Synodicas, denuntiatorias, procuratorias, & alias id generis exponere necesse est, quæ ad rem Ecclesiasticam minime pertinent, de qua tamen sola solliciti sumus.

10. Nomen illud Tractoriæ, primum adhibitum est, vt evectio illa exprimeretur, qua missi vel evocati a Principe, aut a Præfectis Prætorio, publicæ vecturæ jus haberent, suaque diligentia publicorum etiam Tabellariorum celeritatem anteverterent: hoc est, ἐπιταχύνουσι τὰς πομπὰς τῶν γραμματηφόρων. Unde Glossæ Nomicæ interpretantur; κέλευσιν ἐπάρχου, ἣν καὶ κομβίναν, ἤτοι σύνθημα περὶ τῶν δρομικῶν ζώων: *Præfecti jussionem quæ combina, sive synthema de vecturis dicitur*. Rem non mul-

tis luculenter explicat Eustathius antecessor lib. *de temporum intervallis* : τρακτωρεῖαι ἐλέγοντο αἱ κελεύσεις αἱ παρὰ τῶν ἐπάρχων, προφάσει ζώων δρομικῶν διδόμεναι, ἃς καὶ κομβίνας ἡ αὐτὴ γλῶσσα καλεῖ ῥωμαίων, τουτέστι σύνθεμα. id est : *Tractoriæ dicebantur jussiones a Præfectis datæ cum vectura publica, quas & ipsa Romanorum lingua combinas vocat, hoc est, synthema.* Tractoria igitur idem est ac synthema; synthema idem ac combina: combinare vero est κατὰ δύο ζευγνύειν ; & κατὰ τέσσαρα ζευγνύειν, conquaternare. Vid. Glossar. in Combino, & σύνθημα. Apud Chrysostomum de Circo vox κομβίνευμα, & κομβινεύειν est combinam mittere, sive signum emittendis equis dare.

rias, Synodicas, denuntiatorias, procuratorias, & alias id generis exponere necesse est, quæ ad rem Ecclesiasticam minime pertinent, de qua tamen sola solliciti sumus.

10. Nomen illud Tractoriæ, primum adhibitum est, vt evectio illa exprimeretur, qua missi vel evocati a Principe, aut a Præfectis Prætorio, publicæ vecturæ jus haberent, suaque diligentia publicorum etiam Tabellariorum celeritatem anteverterent: hoc est, ἐπιταχύνουσι τὰς πομπὰς τῶν γραμματηφόρων. Unde Glossæ Nomicæ interpretantur: κέλευσιν ἐπάρχου, ἣν καὶ κομβίναν, ἤτοι σύνθημα περὶ τῶν δρομικῶν ζώων: *Præfecti jussionem quæ combina, sive synthema de vecturis dicitur.* Rem non mul-

tis luculenter explicat Eustathius antecessor lib. *de temporum intervallis* : τρακτωρεῖαι ἐλέγοντο αἱ κελεύσεις αἱ παρὰ τῶν ἐπάρχων, προφάσει ζώων δρομικῶν γινόμεναι, ἃς καὶ κομβίνας ἡ αὐτὴ γλῶσσα καλεῖ ῥωμαίων, τουτέστι σύνθεμα. id est : *Tractoriæ dicebantur jussiones a Præfectis datæ cum vectura publica , quas & ipsa Romanorum lingua combinas vocat , hoc est , synthema.* Tractoria igitur idem est ac synthema ; synthema idem ac combina : combinare vero est κατὰ δύο ζευγνύειν ; & κατὰ τέσσαρα ζευγνύειν, conquaternare. Vid. Glossar. in Combino , & σύνθημα. Apud Chrysostomum de Circo vox κομβίνευμα , & κομβινεύειν est combinam mittere , sive signum emittendis equis dare.

11. Qui evocabantur, vt diximus, equos publicos combinabant, & viæ ſe committebant; iis autem licitum eſſe conſtat ad publica diverſoria pergere literarum ope: ea tamen cautione, vt qui Tractoriis ex conceſſione vterentur, vltra triduum in ſtativis non morarentur. qui enim illud vſurpabant ſine literis, iis multa quædam irrogari conſueverat. Illud teſtatur Julius Capitolinus in Pertinace, ſtatim ab initio. *Dein*, inquit, *Præfectus cohortis in Syria profectus, T. Aurelio Imperatore, a Præſide Syriæ, quod ſine diplomatibus curſum vſurpaverat, pedibus ab Antiochia, ad legationem ſuam iter facere coactus eſt.* Apud Marculfum & alios, formulæ ejuſmodi literarum

occurrunt, a quarum recitatione abſtineo, ne longior ſim, quam res poſtulat.

12. Literarum ejuſmodi vſus ab Imperio ad Eccleſiam tranſlatus eſt, & a Romana politia mutuatus: quod etiam inſinuant Marculfi Formulæ. Neſcio an huc quoque referri poſſit quod habet Herodianus de Commodo, qui amicitiæ teſtes literas mittens, majorem in ſpem Romam illum ſe evocare dicebat: γράμματά τε φιλικὰ ποιήσας, καὶ μείζοσι φήσας καλεῖν ἐλπίσιν αὐτὸν ἥκειν κελεύει.

13. In rebus igitur Eccleſiaſticis Tractoriæ epiſtolæ dicuntur, quæ vocatoriæ S. Auguſtino. Variis de cauſis conſcribebantur, ac primum quidem a Rege

ſolo, tum ab Epiſcopis. Unde Galliæ Epiſcopi in Concilio Pariſienſi (Meldenſe vocant) can. 71. a Carolo Calvo poſtulant, vt *auctoritatem ſigillo regio roboratam more Tractoriæ Chriſtianiſsimus Princeps ſingulis donet Epiſcopis, quam quiſque Epiſcoporum penes ſe habeat: vt quando ei neceſſe fuerit, per eamdem auctoritatem, & reipublicæ miniſtros conveniant, vt ipſi, in quibuſcunque civili indiguerit auxilio, Reipublicæ miniſtris concurrentibus, ſuum, immo divinum poſſit rite peragere miniſterium.* En Tractorias ſigillo regio munitas, a Rege poſtulatas, de quibus etiam mentionem faciunt Capitularia Caroli Magni.

14. Deinde Tractorias ejuſmodi ſcriptas conſtat ad evocandos

Episcopos ad Concilium, aut locum iisdem indicatum ab Imperatore. Talis est epistola Constantini ad Miltiadem Romanum, in causa Cæciliani, sive pro componendis dissidiis, & sopiendo schismate Donatistarum in Africa: δι' ἧς σύνοδον ἐπισκόπων ἐπὶ ῥώμης κελεύει γενέσθαι, ὑπὲρ τῆς τῶν ἐκκλησιῶν ἑνώσεώς τε καὶ ὁμονοίας. id est: *Qua Episcoporum Synodum Romæ fieri jubet, pro unione & concordia Ecclesiarum.* Apud Eusebium lib. 10. Extat & alia ibidem ejusdem Imperatoris ad Chrestum Syracusanum, qua secundam fieri jubet Synodum, ut omnes inter Episcopos dissensiones extinguerentur: in qua sumendam statuit vecturam eidem publicam e Sicilia a Latro-

niano, δημόσιον ὄχημα, quem secum adducere debebat, vt interesset Arelatensi Concilio.

15. Ex his observandum venit, Gothofredum a quodam argui, existimante præceptum non fuisse in iis Tractoriis, vt qui eas deferrent, e publico exciperentur. Ex eo male reprehendi Gothofredum conjiciendum est, quod licet strictim ac disertis verbis in Tractoria id non exprimatur; sequitur tamen ex concessione Principis, vt cursu publico vterentur, & in sumptus iisdem necessarios cuncta ministrarentur. Quid enim aliud innuit Constantinus, dum Episcopos ad Nicænum Concilium convocavit, quos verbis honorificis invitabat: συνήργηται γὰρ καὶ αὐτῇ παρέξει τὸ

βασιλέως νεῦμα, οἷς μὲν ἐξουσίαν δημοσίου παρέχειν δρόμου· οἷς δὲ νωτοφόρων ὑπηρεσίας ἀφθόνους. hoc eſt : *Huic autem actioni plurimum Regis conſilium, quibuſdam enim publici currus poteſtatem fecit, quibuſdam vero equorum liberalem vſum & magnificum.* Idem Imperator magnificentiùs adhuc ex auctore antiquo, qui Conciliorum omnium collectionem & expoſitionem conſcripſit, cujus codex MS. a Chriſtiano Ravio ex Oriente allatus eſt olim. ἐκέλευσε κοινῷ γράμματι τοὺς ἐπισκόπους ἅπαντας ἐπὶ τὴν τῆς Βιθυνίας Νίκαιαν συνελθεῖν διὰ δημοσίων ἵππων καὶ ἀναλωμάτων. quod eſt: *Juſſit edicto publico vt Epiſcopi omnes Nicæam venirent, quæ eſt Bithyniæ, vectura publica & commeatu.*

16. Acceptis ejusmodi literis evectionis publicæ, sive ad Synodum, sive etiam ad Comitatum, aut locum ab Imperatore designatum, Episcopi si morbo, si necessitate aliqua adstricti, proficisci non possent, in eadem Tractoria causam exprimere debebant. Sic in Capit. Caroli Magni: *Placuit ut quotiescunque Concilium congregandum est, Episcopi & Presbyteri, qui neque ætate, neque ægritudine, aut alia graviori necessitate impediuntur, competenter occurrant; quod si occurrere non potuerint, excusationes in Tractoria conscribant.* Cui decreto conformis est can. 16. Africanus. S. August. pariter ep. 217. ad Victorinum Tinsigitanum, qui Numidiæ totius Primatum tenebat, excusat se, quod

quod interesse Concilio non posset, ad quod per Tractoriam fuerat evocatus. *Tractoria*, inquit, *ad me quinto Idus Novembris venit, jam finito die, & me valde indispositum invenit, vt occurrere omnino non possem. Lego in eadem Tractoria etiam ad Mauritanias esse scriptum, quas provincias scimus suos habere Primates.*

16. Miror equidem vehementer homines tanto amore in literas inflammari, vt cum Tractoriis, Tractatorias nescio quas velint obtrudere, & multiplex literarum genus nobis confingant. Liberalior est amor iste, quam vt verus & exquisitus esse possit: si enim rationem audiamus, & veterem Ecclesiæ vsum, comprimi tantisper, & recti fi-

nibus debet contineri. Baronium accuſat Franciſcus Bernardinus, literas ſuas Baronii judicio non probatas animadvertens. Quis autem niſi ſomnians talia deliraret? nihil de Tractatoriis ſuis in Annalibus Eccleſiaſticis deprehendit, continuo Baronium inſectandi occaſionem arripuit, ſed infeliciter. Extra culpam eſſet Baronius, ſi aliud crimen nullum in rerum noſtrarum explicatione admiſiſſet. Ut enim iterum moneam, ſi Epiſcopi ad iter ſe nollent accingere, in eadem qua evocabantur Tractatoria, abſentiæ cauſam inſerebant. Illud modo probavimus, addendumque illud putamus, Fr. Bernardinum magnum quiddam geſſiſſe exiſti-

mare ſe, dum ex falſa lectione & corrupta loci S. Auguſtini, in quo pro Tractoria, *Tractatoriam* legit, ſuam opinionem ſtabilire conatus eſt. Locus eſt conc. 2. in ſecundam partem Pſalmi 36. vbi de Donatiſtis agit, & epiſtolam Synodicam Concilii Cabarſuſſitani Tractoriam vocat.

18. Encyclicas, ſive circulares dictas fuiſſe, dum pro Synodicis vſurpatæ ſunt, nullus dubitare poteſt: ac quoniam eadem forma ad plures ſcribebantur, Formalium etiam nomine a pleriſque indigitantur, & Tralatitiarum. Illud ex Symmacho ad cap. 18. Eſaiæ elici poteſt ſcribente: ἀποστόλους δὲ εἰσέτι καὶ νῦν ἔθος ἐστὶ ἰουδαίοις ὀνομάζειν τοὺς ἐγκύκλια γράμματα περὶ τῶν ἀρχόντων αὐτῶν

κομιζομένους. hoc eſt : *Nunc etiam mos eſt Judæis, Apoſtolos vocare, literas ab ipſis Præfectis ferentes.*

19. Nonnunquam etiam Primates, ſive Metropolitani, Epiſcopos ad Concilium per has literas evocabant; quod ex loco jam laudato Auguſtini ſatis innoteſcit, & alio ejuſdem ad Donatiſt. poſt Collat. cap. 24. vbi agit de Epiſcopis, qui eo loci convenerant, aitque : *Sic autem a Primate ſuo per Tractoriam fuerunt evocati.* Patet etiam ex Africano Concilio ſub Bonifacio & Celeſtino, in quo Mauritaniæ Cæſarienſis Epiſcopos excuſant Lucianus & Sylvanus Epiſcopi, Mauritaniæ Sitifenſis legati : eo quod ſi nondum adeſſent, cauſa certe legitima im-

Digitized by Google

pediebantur, nempe quod ſerius quam par eſſet, ad eoſdem Tractoria perveniſſet; illoſque non defuturos confidere ſe teſtati ſunt, vbi Tractoriam ſibi conſcriptam accepiſſent.

20. Mitto hic referre Tractoriam Zoſimi, de qua mentio fit apud Marium Mercatorem cap. 3. Commonitorii, (ſi modo opus ſit Marii) de qua etiam S. Auguſtinus: Tractoria enim illa non erat ex illo genere literarum, ſed Synodica, vt & Tractoria Siricii Pontificis Romani, quam in Concilio Teleptenſi recitavit Privatus Notarius: ambæ enim Synodales erant literæ.

21. Poſtremis temporibus Tractorias vocabant Epiſcopi, literas quas per vicarios homines

mittebant ad electiones aliorum Episcoporum, quibus adesse non poterant. Exempla vbique obvia sunt, sed illustris est ejusmodi Tractoria Prudentii Tricassini Episcopi, quam per Vicarium misit ad Æneæ Parisiensis ordinationem, cum ipse interesse non posset.

22. Neque omittendum est Episcopos Tractorias aliquando dari consuevisse pœnitentibus, vt ii ad quos pergebant, eos non aliam ob causam peregrinari cognoscerent. In quo demonstrando, tempus non teram: lectores aut curiosos, aut dubios remitto ad Tractoriam, quæ occurrit cap. 10 inter veteres Formulas post Marculfum, in qua pœnitens quidam com-

mendatur, cui imposita erat peregrinatio.

23. Antequam manum de tabula tollerem, potuissem sane varias hic literarum species referre, quæ multis ignotæ sunt & inauditæ; potuissem hic diptychas & polyptychas, tam ex Jure Civili, quam e Canonico proferre; potuissem quoque ad rescripta vsque Pontificis divagari: sed hæc omnia libenter omitto. Mitto quoque dimissorias literas, quæ vulgo Apostoli dicuntur apud Jureconsultos, per quas is a quo appellatum est, causam ad eum qui appellatur, transmittit. L. *Lucius*, D. *de jur. fisc.* & L. 1. D. *de libell. dimiss.*

24. Synodicæ nobis literæ expendendæ supersunt, de quibus

ita nobis agendum, vt & de Tra-ctoriis nonnulla cursim repetamus. Erant igitur Synodicæ epistolæ, quæ ab Episcopis medio consessu proponebantur, tanquam fidei testes, & communionis catholicæ, quam ejusdem fidei professione obtinebant. Mittebantur etiam literæ Synodicæ ab Episcopis absentibus ad Concilium, addita postulatione de quibusdam emendandis, si opus esset. Quod ab Orientalibus Episcopis factum, nimirum Hierosolymitano, Antiocheno, & Alexandrino, vt videre est in Concilio Nicæn. II. act. 3. quo lectorem amandamus brevitatis studio, ne tædiosi videamur.

25. Sæpius vero Synodicæ Tractoriæ vocabantur; vnde Con-

ſtantinus M. in Synodica ad Concilium Tyrium, in qua miſiſſe ſe ait Dionyſium virum conſularem, vt exploraret quid ageretur, quo ordine omnia gererentur, qui ex evocatis Epiſcopis adeſſent, qui etiam deeſſent; in eos graviter animadvertendum cenſuit, qui per Tractoriam vocati, hoc eſt, Synodicam, non ſiſterent ſe coram conſeſſu, eaque ſeveritate animadvertit, vt pleroſque exilio etiam multaverit. Convocatum autem hoc Concilium norunt omnes, arte & induſtria adverſariorum S. Athanaſii, qui Conſtantino ſuaſerant, Athanaſium Concilio haud interfuturum, quod indicendum proponebant Cæſareæ in Palæſtina. Emine-

bant tunc temporis inter hostes Athanasii Eusebius, Theogonius, Theodorus Perinthius, sive Heracleensis, qui omnes legibus ab Imperatore latis haud obtemperaturum Athanasium audacter dictitabant. Nihil obstat quominus ejusdem Imperatoris epistolam ad Ablavium scriptam ac præfixam Actis Concilii Arelatensis referamus: verum monemus tantum mandatum esse Ablavio, vt data evectione publica, per Africam & Mauritaniam & Hispanias, ad quas brevi maris tractu pervenire poterant Episcopi, convocarentur, & singulis Tractoriæ darentur, vt Concilio ad constitutum diem adessent.

26. Infinita propemodum Sy-

nodicarum literarum exemplaria, innumeræ occurrunt formulæ, apud veteres, hiſtoricos præſertim, & Patres nonnullos, inter quos numerandus potiſſimum eſt Athanaſius. Inſignis vero locus eſt apud Sozomenum lib. 7. c. 11. de Pontifice Romano, qui Paulino Epiſcopo Antiocheno conſuetas literas miſit, quæ Synodicæ vocantur. καὶ παυλίνῳ μὲν ὡς ἐπισκόπῳ ἀντιοχείας τὰς συνήθεις ἔγραψεν ἐπιστολὰς, ἃς συνοδικὰς καλοῦσιν. Quem in locum ſatis mirari nequeo Magdeburgenſium oſcitantiam, qui cap. 7. cent. 4. Synodicas cum pacificis imperite, ac more ſuo confundunt. Quid enim iſtud aliud eſt, quam nullo habito rerum delectu, omnia miſcere, & vægran-

dia volumina erroribus vndequaque implere?

27. Literas illas a Synodo conſcriptas ad Epiſcopos, cave ne credas ſingulares fuiſſe. Non enim ad vnum tantum erant ſcriptæ Epiſcopum, ſed eorum omnium qui accerſebantur, nomina in eadem Synodica continebantur, ex quo plerumque circulares vocatæ ſunt. Luculenter id probatur ex can. 90. Eccleſ. Africanæ, in quo Aurelius Epiſcopus Thagaſtenſis, venire ſe a Numidia teſtatur cum Auguſtino & Poſſidio: cumque vellet Epiſcopos excuſare, in ſuis ſedibus occupatos, propter naſcentes tumultus ait; ἐπεὶ καὶ τὴν συνοδικὴν τῆς ὑμετέρας ἁγιωσύνης, τῷ ἁγιωτάτῳ γέροντι Ξανθίππῳ ὡς δυνήγα-

γοῦν συνεῖδεν περὶ τῆς παρούσης ζητήσεως σύνοδον καταμηνυθῆναι. id est : *Statim atque Synodicam ſanctitatis veſtræ beatiſſimo ſeni Xantippo exhibui, de propoſita quæſtione Synodum indicari conjecit.* In quo obſervandum eſt interpretem : τὴν συνοδικὴν vertiſſe *Tractoriam.*

28. Ubi convocato per Tractorias, ſive Synodicas literas Concilio aderant Epiſcopi, quæ oratio tunc fiebat, ſive de Eccleſiæ ſplendore, aut hæreſis pravitate, aut Imperatoris clementia, aut alia de re, Synodica quoque vocata eſt aliquando. Atque, vt obiter monui de emendatione, ſi quæ neceſſitas vrgeret, Epiſcopi dolorem ſuum Concilio teſtabantur, tum propter abſentiam ſuam, tum propter difficil-

lima Ecclesiæ tempora, in quæ inciderant: & Synodicæ nomine quoque in Concilio legebatur illa epistola. In eo numero habenda est epistola quæ a Theodorito refertur lib. 5. cap. 9. Patrum Constantinopolitanorum, ad Damasum, Ambrosium, Brittonem, Valerianum, Ascholium, Anemium, Basilium, & alios qui Romæ tunc congregati. In illa quippe Constantinopolitani Patres dolorem suum contra Arianos testantur, aiuntque: ἐπειδὴ μέντοι τὴν ἀδελφικὴν περὶ ἡμᾶς ἀγάπην ἐπιδεικνύμενοι, σύνοδον ἐπὶ τῆς ῥώμης θεοῦ βουλήσει συγκροτοῦντες, καὶ ἡμᾶς ὡς οἰκεῖα μέλη προσεκαλέσασθε, διὰ τῶν τοῦ θεοφιλεστάτου βασιλέως γραμμάτων. hoc est: *Quandoquidem fraternam in nos caritatem*

exhibuistis, Synodum, Deo concedente, Romæ congregantes, nos etiam veluti propria membra convocastis, per literas piissimi Imperatoris. Turbas deinde varias exagitant, quibus veluti gravissimis tempestatibus concutiebatur Ecclesia, & divino se robore armatos testantur, ad ea omnia toleranda quæ accidere quoquomodo possent, modo sarta tecta religionis causa haberetur.

29. Neque omittendam existimaverim Synodicam Parisiensis Concilii I. ad Orientales Episcopos, quam ideo indicamus, vt intelligant omnes quam sincere & catholice Ecclesiæ Galliarum de religione sentire consueverunt. In ea quippe Synodica exposita est fides Catholica,

& formula fidei ab Arianis conficta & Arimini suscepta, damnata est, & prave sentientem Episcopum Arelatensem Saturninum ab Ecclesia ejiciendum vno consensu decretum esse in eodem Concil. refertur. Dicebatur etiam Synodica, quæ ab Episcopis exarata erat, ad Concilium cui interesse non poterant, suæque absentiæ causam, vt modo diximus, retulerant: in quo tamen sententiam dicere literarum ope consueverant. Neque alio etiam nomine vocabantur literæ quæ a Synodo ad absentes conscribebantur, in quibus quid actum esset, quid de re proposita tenendum, instruebantur. Nicænæ Synodi Patres ad Ecclesiam Alexandrinam statim

tim atque quid præstandum esset, decretum est, scripserunt, vt refert Socrates lib. 1. ἀναγκαῖον ἐφάνη παρὰ τῆς ἱερᾶς συνόδου, καὶ πρὸς ὑμᾶς ἐπιστεῖλαι γράμματα· ἵν' εἰδέναι ἔχοιτε, τίνα μὲν ἐκινήθη, καὶ ἐξητάσθη· τίνα δὲ ἔδοξε καὶ ἐκρατύνθη. quod est: *Sacræ Synodo necessarium visum est literas ad vos mittere, vt agnoscatis quæ proposita & agitata fuerunt, & quæ stabilita sunt ac statuta.* Observatum etiam illud est alia occasione in Conciliis quæ ob Pascha contigerunt, sub Victore Romano, ab Asiæ Episcopis: quo tempore Theophilus Cæsariensis in Palæstina Episcopus, idemque Præses & alii, veterem Ecclesiæ traditionem strenue propugnarunt. Id nos docet Eusebius lib. 5. cap. 23. hist. Eccles.

πάντες τε μιᾷ γνώμῃ δι' ἐπιστολῶν, ἐκκλησιαστικὸν δόγμα τοῖς πανταχόσε διετυπωῦτο. id eſt : *Omnes vnanimi voce, Eccleſiæ dogma per literas omnibus vndequaque expreſſerunt.* Diſſenſiones illæ de celebratione Paſchatis varios tumultus concitaverant, & in apertum erupturæ videbantur, niſi in Concilio Nicæno repreſſæ fuiſſent & compoſitæ : in eo quippe ſanctiſſime decretum eſt, quid ex vſu Eccleſiæ agendum eſſet. Ac quoniam pauci admodum erant qui lunaris motus rationes intelligerent ; Alexandro Alexandrino, Patrum vnanimi conſenſu, commiſſa res eſt, quoniam eo loci maxime vigere tum crederentur Aſtronomiæ ſtudia, qui ſingulis annis Romano Pontifici,

Antiocheno, Hierosolymitano & aliis, Paschatis diem indiceret, vt Episcopis postea commode significarent, & vnusquisque populis, quo tempore currentis anni Pascha celebrandum foret, Epiphaniorum die publica synaxi promulgaret. Has autem literas Paschales dictas fuisse certum est. Viguit mos ille tantum ad vsque Theophilum, qui e Presbytero creatus est Episcopus Alexandrinus, qui ne istud denuntiare quotannis *ne*cesse haberet, Paschata ad annos 95. computavit: quorum catalogum Theodosio seniori dicavit an. 380. cujus imperii tum primus annus erat. Post hunc, catalogum accuratiorem alium confecit Cyrillus Alexan-

drinus annorum totidem 95. ſumpto initio ab anno Chriſti 437. Ne vero ſoli Alexandrini ſcientiam illam, aut jus quoddam ſibi vindicarent, Latini ad hæc ſtudia animum appulerunt; & Victorinus Afer periodum excogitavit an. 532. quam ab anno Paſſionis Chriſti inchoaſſe ſe credidit. Cum enim poſt 95. annos nova ſemper opus eſſet periodo, neque ſyzygiæ aut feſta mobilia eadem ratione recurrerent, ducta in cyclum ſolis Enneadecaeteride, periodum illam an. 532. quam Victorinam vocant, propoſuit, quibus elapſis Neomeniæ, ac feſta mobilia in eundem diem redirent. Hanc periodum poſtea adhuc correxit Dionyſius Exiguus, & annos

a Nativitate Christi, non autem ab æra Diocletiani computare docuit, suæque periodo initium dedit, quo tempore Cyrilli periodus desinebat. Sed de his forsan copiosius dicemus alio loco.

30. Verum inter tot Synodicas epistolas, quæ passim apud Ecclesiasticos scriptores occurrunt, nulla forsan illustrior esse potest, quam Synodica Constantini Magni ad Ecclesias conscripta, quam refert Eusebius libro 3. de vita Constantini, quam etiam refert Socrates lib. 1. Hæc attendenda mihi potissimum videtur, tum propter styli elegantiam, quam in omnibus tamen exhibet historicus, tum maxime propter res gravissimas, de quibus non mediocriter sol-

licitus erat Imperator. Poſtquam enim ſuam de fide Catholica curam propoſuit, de Paſchate valde anxium ſe oſtendit, cujus celebrandi tempus Nicæna Synodus ſanctiſſime ſtatuerat. Hortatur imprimis Chriſtianos omnes, ne cum Judæis ſolennem illum diem agant: καὶ πρῶτον μὲν ἀνάξιον ἔδοξεν εἶναι τὴν ἁγιωτάτην ἐκείνην ἑορτὴν τῇ τῶν Ἰουδαίων ἑπομένους συνηθείᾳ πληροῦν. id eſt: *Indignum quidem*, inquit, *primum videtur ſanctiſsimum diem Judæorum veſtigia ſectantes, celebrare.* Additque ſtatim nihil nobis futurum eſſe debere commercii cum illa turba nobis tantopere inimica: μηδὲν τοίνυν ἔστω ὑμῖν κοινὸν μετὰ τοῦ ἐχθίστου τῶν Ἰουδαίων ὄχλου. Quod etiam ibidem loci repetit, at-

que vno verbo concludit, propter diſſenſiones quæ tunc Eccleſiam vexabant, omnes Eccleſias vno eodemque die debere obſervare : μιᾷ καὶ τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ συντελεῖσθαι. Eximia antiquitatis ejuſmodi monimenta leguntur apud auctores Eccleſiaſticos, a quibus omnino jam abſtinemus. Quæ enim exprompſimus, argumento ſunt, Eccleſiam recens ab Apoſtolicis vberibus morum ſanctitatem & diſciplinæ vigorem aliquandiu ſervaſſe, quamdiu factio & ſecundarum rerum corruptelæ abfuerunt. Addo etiam poſt decretum Concilii generalis primi, poſt ſummi ac piiſſimi Imperatoris leges inter Chriſtianos, ritus tam ſancte præſcriptos parum viguiſſe, aut

legem tam ſegniter obſervatam, vt vno eodemque die ſæpe cum Judæis Paſcha peragamus. Laudabilis equidem zelus Gregorii XIII. cujus in eo curas invigilaſſe conſtat, vt errorem omnem tolleret. Parum felicem habuiſſe ſucceſſum, ejus conſilia fruſtra dolemus, nón quidem ejus vitio, ſed hominum pervicacia & ſumma rerum, de quibus agebatur, ignorantia, qui Calendarium vetus ſuis interpolationibus turpiſſime fœdarunt: eoque nunc in ſtatu res ſunt poſitæ, vt plerumque cum Judæis, atque etiam aliquando cum Teſſareſcædecatitis concurramus. Si nobis Deus hujus vitæ vſuram largiatur, ſpretis malevolorum conſiliis & factionibus,

ejuſmodi errores, propoſita nova Calendarii forma, facile vitandos demonſtrabimus. Ex eo autem quilibet judicare poterit, ridiculos eſſe & in Aſtronomia parum verſatos, qui Calendarium ab omni labe & errore vacuum conſtrui poſſe negant: illud autem omne ad Dei gloriam, & Eccleſiæ decus ac ſplendorem pro noſtra parte præſtabimus.

FINIS.

Digitized by Google

INDEX AUCTORUM qui in hoc opere citantur.

INDEX AUCTORUM.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

INDEX AUCTORUM.

V

Z

PARISIIS,
Typis Viduæ EDMUNDI MARTINI, via Jacobæa, sub aureo Sole.

M. DC. LXXV.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

